

SOC DOK

- platform for socialpolitisk dokumentation og debat

4. årgang nr. 2 – september 2022

Indhold - klik på en overskrift

Fra redaktionen	s. 2
Debatindlæg: Barnets Lov – undskyldningernes holdeplads af Gitte Haslebo	s. 3
Faglitteratur: Fornyelse eller Kollaps - En kritik og gentænkning af offentlig styring. <u>Finn Østrup</u> , <u>Jesper Zwisler</u> & <u>Jørgen Jørgensens</u> bog anmeldes af Peter Bundesen	s. 8
Socialpolitiske laboratorier (2): Samskabelse af velfærd med afsæt i borgernes og civilsamfundets erfaringer og ønsker af Kim Tverskov og Kirsten Windekilde	s. 11
Faglitteratur: Det slidsomme og følsomme skole-hjem (sam)arbejde: En institutionel etnografi om forældres arbejde, når børn har det svært i skolen. Mia Lund Kongsbak anmelder Jimmy Krabs afhandling fra Ph.d.-skolen for Mennesker og Teknologi, RUC	s. 18
Faglitteratur: Udveksling af oplysninger i socialt arbejde <u>Krishna Husted Vijayarankan</u> , <u>Anne Mette Habekost</u> & <u>Lillian Sølvstens</u> bog anmeldes af Bente Adolphsen og Peter Vangsgaard	s. 21
Debatindlæg: Hvad skal vi med Videnskabsteori i socialrådgiveruddannelsen? Bogen <i>Videnskabsteori og socialt arbejde – en grundbog</i> , der er redigeret af Michael Christensen, Rikke Egaa Jørgensen, Nadja Holmgaard Lysen og Charlotte Rosenberg, debatteres af Peter Bundesen	s. 23
Socialt arbejde som akademisk disciplin. Festskrift til den sociale kandidats 30 års jubilæum, AAU. <i>Til download</i>	s. 29
OPSLAGSTAVLEN:	
Foreningen til fremme af kritisk socialt arbejde (FKSA): Temamøde onsdag den 21.9. kl. 15.30-17.30 på Institut for Socialt Arbejde: Trænger vi til at forstå den socialfaglige analyse på en anden måde?	s. 30
Foreningen for forskning i socialt arbejde (FORSA): Webinar tirsdag den 4.10. kl. 15.00-16.00: De oversete børn: Hvordan dobbelte standarder i det sociale arbejde påvirker, hvilke udsatte børn frontlinjemedarbejderen får øje på v/ Iben Nørup	s. 31

SOC DOK

- platform for socialpolitisk
dokumentation og debat

**Tidsskrift for Socialpolitisk
Forening Hovedstaden**

ISSN: 2597-0100

Forretningsudvalg:

Patrick Hansen, formand
Halima El Abassi, næstformand
Kirsten Windekilde, kasserer
Malte Nyfos Mathiasen
Sara Mujinovic

Redaktion:

Peter Bundesen, ansv
Kirsten Windekilde
Nina von Hielmcrone

SOC DOK - platform for socialpolitisk dokumentation og debat & nyhedsbrevet OPSLAGSTAVLEN

Ud fra ønsket om at styrke den socialpolitiske debat har Socialpolitisk Forening Hovedstaden taget initiativet til udgivelsen af nettidsskriftet *SOC DOK – platform for socialpolitisk dokumentation og debat* og nyhedsbrevet *OPSLAGSTAVLEN*.

I den offentlige debat er socialpolitikken blevet mere og mere marginaliseret. Fra politisk hold er interessen fokuseret på, hvordan man kan presse flere i arbejde ved at forringe forholdene for de ikke-beskæftigede. De socialt udsatte har i høj grad været henvist til smulerne fra satspuljen.

Disse problemer kan ikke løses med udgivelsen af *SOC DOK*. Men vi håber at kunne medvirke til at genrejse en debat om socialpolitikken rolle og om de mennesker, der bliver ramt af sociale problemer, og hvordan de bliver set på og behandlet af myndighederne. Vores bestræbelse er at argumentere for en placering af socialpolitikken som en central faktor i velfærdssamfundet.

Det er et stort mål, som redaktionen på ingen måde kan klare alene. Derfor opfordres læserne også til at bidrage med artikler, kommentarer, etc. Skriv til redaktionen på socialpolitisk.socdok@gmail.com

SOC DOK udkommer 4 gange årligt. I planlægning, timing og tilrettelæggelse af *SOC DOK* tilstræber redaktionen en koordinering med foreningens løbende aktiviteter.

Fra redaktionen

I dette nummer af *SOC DOK* har vi fokus på børn og unge og familier i udsatte positioner og på nødvendigheden af en gennemgribende fornyelse af den offentlige styring og beslutningsprocesser.

Gitte Haslebos debatindlæg om Barnets Lov påviser, at regeringen – med børnenes statsminister i spidsen – ikke har lyttet til den kritik, som forskere, praktikere og forældreforeninger har rejst af de hidtidige udspil, og absolut intet lært i forløbet.

Mia Lund Kongsbak omtaler Jimmy Krabs ph.d.afhandling om ”det slidssomme og følsomme skole/hjem-(sam)arbejde”, om forældres arbejde, når deres børn har det svært i skolen – et velunderbygget udspil om, hvordan forældrenes arbejde altid foregår på skolens præmisser, og at skolen langt fra altid møder forældrene fleksibelt og ligeværdigt.

De to artikler får yderligere vægt fra anmeldelsen af aktuelle lærebøger, særligt Finn Østrup, Jesper Zwisler og Jørgen Jørgensens bog **Fornyelse eller Kollaps - En kritik og gentænkning af offentlig styring**.

Med udgangspunkt i et eksempel på lokal samskabelse, fortæller vi om en model – socialpolitiske laboratorier – hvor det er borgere, foreningslivet og civilsamfundet, der er initiativtagere til og ligestillede værter for samskabelsen.

Endelig tager vi det første skridt i en debat om videnskabsteori i professionsuddannelserne, med udgangspunkt i en ny grundbog om videnskabsteori og socialt arbejde, og inviterer hermed flere til at tage del i debatten.

Afslutningsvis linker vi til festskriftet til den sociale kandidatuddannelses 30 års jubilæum på AAU: **Socialt arbejde som akademisk disciplin**.

Rigtig god læselyst!

[måske en lille illu her – evt. en doven kat?]

[Deadline for artikler og andre indlæg til næste nummer af SOC DOK er den 9. november 2022; bidrag sendes til socialpolitisk.socdok@gmail.com.]

Barnets Lov – undskyldningernes holdeplads

Af Gitte Haslebo, Cand.psych., forfatter og medlem af Aktionsgruppen for Børns Velfærd

Lovforslaget til Barnets Lov blev sendt i høring den 25. maj i år. Forud har ligget regeringens oprindelige udspil fra januar 2020, en bred politisk aftale fra maj 2021 og undervejs et væld af kritiske indslag fra forskere, fagfolk og forældreforeninger.

Kan vi nu være trygge ved, at regeringen har lyttet og lært?

Desværre nej. Der er umådelig mange grupper af børn og unge med ringe opvækstvilkår, som lovforslaget slet ikke adresserer. Det tegner til at blive undskyldningernes holdeplads for fremtidige politikere.

Strudsepolitik er ikke et godt afsæt for en vellykket reform.

Der er næppe tvivl om, at regeringen og social- og ældreminister Astrid Krag har gode intentioner om, at alle børn i Danmark skal vokse op under trygge, omsorgsfulde og udviklende vilkår. Det drejer sig i 2020 om ikke mindre end 1.156.138 børn mellem 0 og 17 år. Men alle har – klart – ikke brug for hjælp. Hvem har? Svaret herpå forudsætter, at man åbner øjnene for de mange og store forskelle, der er i børns opvækstvilkår.

Det gør udspillet til Barnets Lov og aftaleteksten ikke. For at kunne pejle sig ind på forskellige børnegrupperes opvækstvilkår skal man kunne indleve sig i børn og unges perspektiv og hverdagserfaringer. Hvis man gjorde dette, ville man få øje på mindst otte grupper af børn, som i hele deres barndom eller i perioder ikke har optimale opvækstvilkår:

Børn, der vokser op i fattigdom. I 2019 viste en undersøgelse, at der er 59.700 børn, som vokser op i fattigdom. I den aftale om et nyt kontanthjælpssystem, der lige er blevet vedtaget, skønnes det, at 9.200 børn, som vokser op i familier i kontanthjælpssystemet, qua dette vil blive hjulpet op over lavindkomstgrænsen. – Hvad med alle de andre? Det siger Barnets Lov intet om.

Børn og unge med diagnoser såsom autisme, ADHD, angst, depression, mv., som ikke får et tilbud om daginstitution eller skole, der kan inkludere børnene og give dem gode læringsmuligheder. – Hvad skal/kan kommunerne gøre for, at dette sker? Det siger Barnets Lov intet om. Den indeholder heller intet om indsatser, som kan forkorte de lange ventetider på udredning i det psykiatriske system. Den 10-årige psykiatriplan venter vi stadig på.

Børn i familier, hvor forældrene i årevis har kæmpet for at få en hjælp fra kommunen, som de har ret til, men ikke får. Det fører til lange sagsbehandlingstider, der opleves som ren ventetid af børn og forældre, som ikke kan planlægge deres fremtid. Det bringer børn i mistrivsel. – Hvordan dette kan undgås, siger Barnets Lov intet om.

Anbragte børn og unge, som vokser op med mange skift mellem plejefamilier, opholdssteder og skoler. Som formanden for Anbragtes Vilkår, David Adrian Pedersen, påpeger i en kronik i Information den 18. juni i år, så er der *”alt for ofte forløb, hvor børn bliver tabt, og hvor anbringelsen ikke betyder tryghed og livskvalitet. Vi møder børn, der har forløb med mange skiftende anbringelseshjem, forskellige voksne, skoleskift og en abrupt overgang til voksenlivet.”* (Pedersen, 2022) – Barnets Lov kommer ikke med løsninger på disse problemer.

Børn og unge i familier, der udsættes for underretninger, som efter et opslidende forløb viser sig at være grundløse. Børn afhøres af kommunen uden at vide hvorfor og tvinges ind i situationer, der ikke giver nogen mening for dem. Når underretningen så viser sig at være grundløs, får barnet ingen forklaring. Det er ikke i barnets tarv. – Hvordan disse trivselsødelæggende begivenheder kan undgås, siger Barnets Lov ikke noget om.

Børn med langvarigt ufrivilligt skolefravær, som gerne vil i skole og undervises, men som ikke kan på grund af et dårligt match mellem barnets behov og skoletilbuddet. – Hvordan børns trivsel og læringsmuligheder kan fremmes i perioder med langvarigt fravær, siger Barnets Lov ikke noget om.

Børn og unge i familier med skilsmisssager i Familieretshuset, som får afskåret kontakten til den ene forælder i de lange sagsbehandlingstider, hvilket i nogle tilfælde fører til uoprettelige ødelæggelser af barnets relationer til den ene forælder, dennes familie og netværk (Lindell, et al. 2022). – Denne problemstilling behandler Barnets Lov ikke.

Tvangsadopterede børn og unge, der er adopteret hemmeligt, og som får et chok den dag, de som teenager eller voksen opdager, at de har en biologisk familie og en familiehistorie, som de slet ikke kender. – Forebyggelsen af et sådant chok indgår ikke i Barnets Lov.

Børn og unge udsættes for systemsvigt og systemovergreb

I forhold til alle disse grupper – og der kunne nævnes flere – er Barnets Lov udtryk for en strudsepolitik: Politikerne lukker øjnene og tror, at så eksisterer problemerne ikke. Men det gør de desværre for tusindvis af børn og unge, der udsættes for mange forskellige former for systemsvigt og systemovergreb.

Hvis man skal gøre noget alvorligt ved disse problemer, så er det i hvert fald ikke ”mere af det samme”, der i øvrigt ikke virker.

Lovforslaget til Barnets Lov blev sendt i høring den 25. maj i år, og et par dage efter havde social- og ældreminister Astrid Krag en kronik i Politiken. For os i *Aktionsgruppen for Børns Velfærd*, der har fulgt debatten og selv bidraget til den i mere end to år, var det interessant læsning.

Det var også forstemmende læsning, da der er mange gentagelser af udokumenterede påstande og anbefaling af handlinger, der ikke virker. Såsom underretninger. Astrid Krag's kronik slutter med en opfordring til, at antallet af underretninger skal op, fx på daginstitutionsområdet, og at familiemedlemmer, fx bedsteforældre bør gøre mere brug af muligheden for at underrette anonymt ved mistanke om, at deres egne børn – børnenes forældre – udsætter deres børnebørn for vold. Det medtænkes ikke, hvilke andre handlemuligheder bedsteforældre måtte have, eller hvad det vil gøre ved den indbyrdes tillid i en familie at bruge anonyme underretninger.

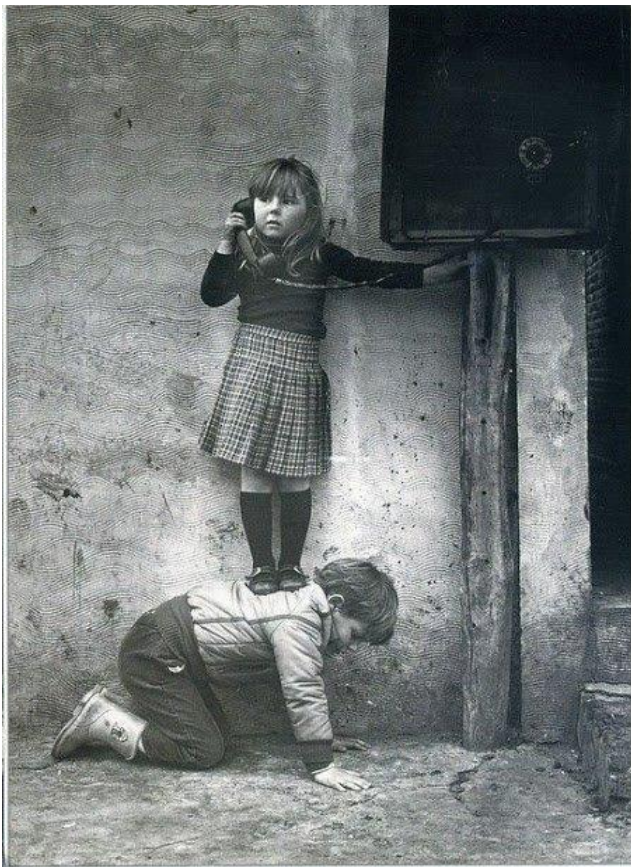
Uden dokumentation for positiv effekt er mængden af underretninger på 4 år steget med 40 %

Det kan ikke dokumenteres, at underretninger virker, målt på at flere børn, der har brug for hjælp, opspores og faktisk får hjælp. Antallet af underretninger har været støt stigende siden Barnets Reform (2009/2011), men det er ikke dokumenteret, at det har ført til en tilsvarende stigning i antallet af børn, som har fået hjælp (Ebsen, 2019). I 2015 var antallet af underretninger 97.000, mens det i 2019 var steget til 137.986. En af forklaringerne på stigningen er den, at professionelle har pligt til at underrette og nu kan risikere straf, hvis de ikke gør det. Det gør de så - for at holde egen ryg fri.

[”Telefonbørn” evt. ind her]

Der er nogle, der kalder underretningssystemet for et sikkerhedsnet, der opfanger børn, der har brug for hjælp. Dette kan ikke dokumenteres. Men måske kan det betragtes som et sikkerhedsnet for de ansatte,

der dermed ikke risikerer at blive udsat for straf. – I så fald handler det vist om noget andet end barnets

tarv.

Det, vi ved, er, at en vis andel af underretningerne viser sig at være grundløse. Det har store skadevirkninger for både forældre og børn at blive udsat for en grundløs underretning, der opleves som et bagholdsangreb, hvor forældrene mistænkeliggøres og trækkes igennem belastende møder i kommunen, der er ødelæggende for både børnenes og familiens trivsel.

Problemerne for børn og familier med grundløse underretninger blev indgående dækket i en artikelserie i Politiken i 2020. Artiklerne omhandlede tre familier, der havde klaget til Fanø Kommune over at blive udsat for et dybt belastende sagsbehandlingsforløb efter en underretning.

For en af familierne var der tale om, at datteren havde sagt i skolen, at hendes far var et røvhul og altid slog hende selv og hendes bror. Dette førte straks til, at skolen underrettede forvaltningen om, at børnene var udsat for vold i hjemmet. Ingen dialog, ingen opklarende spørgsmål, men mistænkeliggørelse og anmeldelse til politiet for vold. Da sagen efterfølgende blev undersøgt som følge af forældrenes klage, viste det sig, at datteren talte om kortspillet Røvhul, og at faderen altid vandt over børnene.

Efter et langt sagsforløb indkaldte borgmesteren de berørte familier og gav dem en undskyldning. Kommunen iværksatte en undersøgelse, hvor revisionsfirmaet BDO gennemgik alle underretningssagerne. Det førte til skarp kritik, og kommunens velfærdschef blev fritstillet. – Undskyldningen er lille plaster på såret. Men som forældrene i den omtalte familie er citeret for at sige i Ugeavisen Esbjerg: ”De tog et halvt år af vores liv.”

Hvordan grundløse underretninger kan undgås, siger Barnets Lov ikke noget om. For her gælder strudsepolitikken også: Dem ser man ikke og forholder sig ikke til.

Der har igennem de seneste år fra mange sider – forskere, fagfolk og forældreorganisationer – været rejst kritik af underretningssystemet. Kritikken har også været rejst fra andre forskere og andre politiske partier. Således havde Alex Vanopslagh, partileder for Liberal Alliance, et debatindlæg i Politiken den 21. juni i år, hvori han satte fokus på de mange ødelæggende virkninger for børn og familier. De grundløse underretninger kan udspringe af misforståelser, småting såsom en glemt madpakke eller manglende overholdelse af barnets tandlægetid. Eller nabo-chikane. Men de tusindvis af underretninger beslaglægger sagsbehandlernes arbejdstid, der så ikke kan bruges på vigtige sager. Underretningssystemet er gået i selvsving og tildeler myndighederne rollen som opdrager. I sit debatindlæg slår Alex Vanopslagh fast, at der

er en risiko for, ”at det offentlige sander til i ligegyldigheder, at mistilliden breder sig mennesker imellem, og at vi fortsætter marchen mod den totale indordning af familien som en undersåt til staten. Det kommer der ikke et mere omsorgsfuldt, trygt eller næstekærligt samfund ud af.” (Vanopslagh, 2022).

Socialministeren insisterer på, at underretningssystemet virker og skal forstærkes

På trods af den løbende kritik de seneste år, har Astrid Krag fastholdt, at underretningssystemet virker, skal fastholdes og forstærkes. Dette gør hun med henvisning til de slemme sager såsom Tøndersagen, Brønderslevsagen, etc. Det er ganske paradoksalt, da der i disse sager var mange underretninger gennem flere år, men de pågældende kommuner gjorde ikke noget.

De mange kritikere af underretningssystemet forholder Astrid Krag sig ikke til – heller ikke i den seneste kronik i Politiken den 28. maj i år. – Strudsepolitik: Hvad man ikke ser og hører, skal man ikke forholde sig til.

Men man kan gøre noget andet, især når begivenhederne ligger mange år tilbage: Man kan undskylde.

Der er i mange forskellige dele i samfundet en stigende tendens til, at krænkelse i form af fysiske og psykiske overgreb kan og skal løses med en undskyldning.

Dette er sikkert rigtigt, når det drejer sig om ligeværdige relationer, såsom når der er disharmoni i relationer mellem venner eller kolleger. Men når det drejer sig om relationer med et ulige magtforhold, er det mere kompliceret.

Der har de seneste år været nogle meget tankevækkende begivenheder.

Allerede inden Mette Frederiksen blev statsminister, erklærede hun, at hun ville give en undskyldning til Godhavnsdrene, hvis hun blev statsminister. Drengene var i årevis blevet udsat for systematisk svigt, overgreb og mishandling, mens de boede på børnehjemmet Godhavn i Tisvildeleje. Siden 2005 har foreningen Godhavnsdrene kæmpet for at få en undskyldning fra den danske stat.

I 2011 udkom Godhavnsrapporten, som kulegravede forholdene på Godhavn Dreng- og Lærlingehjem og 18 andre børnehjem for perioden 1945-1976. Dette er den første kvantitative og kvalitative undersøgelse af overgreb på børn på børnehjem i det tyvende århundrede både baseret på arkivmateriale og interviews med anbragte børn, ansatte og tilsynsførende. Undersøgelsen påviste en bred vifte af fysisk vold, psykisk vold og seksuelle overgreb, samt manglende tilsyn. Mange af børnene klagede, og Landsforeningen Godhavnsdrene blev oprettet. Det blev til mange års kamp for at få en undskyldning.

Det viser, hvor svært det er for et system at påtage sig et ansvar og sige undskyld. Flere partier (blå blok og DF) var imod. Men undskyldningen blev givet af statsministeren i august 2019 og var ledsaget af ordene ”På vegne af vores fortid, på vegne af vores nutid, og på vegne af vores fælles fremtid, vil jeg gerne se hver eneste af jer i øjnene og sige det eneste rigtige: Undskyld.” Statsministeren sagde også, at de alvorlige overgreb og systematiske svigt skete på børnehjem, hvor den danske stat var ansvarlig for tilsynet. ”Det, I har gennemlevet, er i mine øjne et af de mørkeste kapitler i Danmarks historie. Vi er nødt til at se det mørke kapitel i øjnene, for gør vi ikke det, kan vi ikke magte at male fremtidens lys.”

Dernæst kom der endnu en sørgelig sag frem i lyset. Den gik også langt tilbage i historien. Statsministeren gav d. 8. december 2020 en skriftlig undskyldning til de seks grønlandere, der endnu var i live, efter at de i 1951 blev sendt til Danmark som led i et socialt eksperiment. Hensigten dengang var tilsyneladende god: Grønlandske børn skulle civiliseres og uddannes i Danmark, så de kunne komme tilbage til Grønland som nyttige samfundsborgere. Der var tale om i alt 22 grønlandske børn, som blev tvangsforflyttet og kom til at bo i danske familier, hvor de ikke måtte tale grønlandsk, de mistede deres sprog, deres familierelationer og deres kultur.

En omfattende historisk udredning af hele forløbet, de politiske beslutninger og konsekvenserne for børnene blev afgivet den 15. november 2020. Den viste, at konsekvenserne var tragiske for børnene, hvor halvdelen af beretningerne fra børnene eller deres pårørende handler om alkohol- og andet misbrug, psykiske lidelser, indlæggelser og selvmordsforsøg (Jensen, Nexø og Thorleifsen, 2020). Statsministerens skriftlige undskyldning blev fulgt op af et undskyldningsarrangement med deltagelse af de seks overlevende, samt repræsentanter fra Dansk Røde Kors. Arrangementet fandt sted i marts måned 2022.

På dette møde sagde statsministeren blandt andet: *"Det, I var udsat for, var forkert. Det var umenneskeligt, det var urimeligt, det var hjerteløst. Det skulle aldrig være sket."* (Altinget, 9. marts 2022).

Før den skriftlige undskyldning i form af et personligt brev til de grønlandere, der stadig var i live, har der ligget mange års pres på forskellige statsministre og andre ministre i forlængelse af Tine Brylds bog *I den bedste mening*, der udkom i 1998 (Bryld, 1998). Presset drejede sig om, at der skulle komme en officiel undskyldning, hvilket i årevis blev afvist blandt andet med den begrundelse, at man ikke kunne bedømme fortidens handlinger ud fra nutidens værdier. I stedet blev der udarbejdet et kommissorium for en redegørelse, der skulle belyse både den historiske kontekst for myndighedernes beslutninger og konsekvenserne for børnene. Det var så den, der blev afgivet den 15. november 2020.

Det er så godt 70 år siden. Mange beslutningstagere oplevede dengang, at de var med i et godt socialt eksperiment, der både ville skabe bedre muligheder for børnene og for det grønlandske samfund. Det er forunderligt, at der skal gå så mange år, før de fleste kan få øje på, at der her var tale om overgreb, magtmisbrug og dyb uretfærdighed.

"Det er forkert; det skulle aldrig være sket" – kan myndighederne kun se det på årtiers afstand?

De seneste år har der været en stribe sager, hvor kommuner har begået alvorlige ulovligheder i sagsbehandlingen, som har ført til systematisk svigt af børn og unge.

Dette gælder fx Rudersdal kommune, hvor mange forældre var utilfredse med, at de ikke kunne få skolestøtte til deres sårbare børn og derfor ville klage. Medarbejdere i kommunen forsøgte at overtale eller true dem til at lade være. Truslen kunne være, at forælderen så ikke ville få kompensation for tabt arbejdsfortjeneste. I første omgang drejede det sig om 60 børn, der ikke fik skolestøtte. En advokatundersøgelse blev sat i værk, og de 60 familier fik en skriftlig undskyldning, hvilket nogle af dem oplevede som en lettelse. Undersøgelsen er i gang og omfatter nu 80 sager fra skolevisitationsudvalget fra perioden 2019-2021. Men skaden er sket. Som formand for Landsforeningen Autisme, Kathe Johansen er citeret for i tv2Lorry: *"For hvis et barn har fået visitation til en skole, som ikke har opfyldt de behov, som barnet har, så har barnet og familien allerede betalt prisen. Og det kan man næsten ikke rette op på."*

En undskyldning til Godhavnsdrene giver dem ikke en barndom tilbage uden overgreb og mishandling.

En undskyldning til de grønlandske børn genforener dem ikke med deres familie, venner og den grønlandske natur og kultur.

En undskyldning til Godhavnsdrene og de grønlandske børn var på sin plads og har måske betydet en oprejsning for nogle af dem, der nåede at opleve statsministerens undskyldninger.

Men for at have en virkelig værdi skal undskyldninger være baseret på en indsigt i, hvad der gik galt, og hvordan noget tilsvarende kan undgås i fremtiden. For at være troværdig skal myndighederne ændre adfærd. Det ser ikke ud til at være tilfældet i forhold til alle de grupper, som jeg har nævnt, som udsættes for systemsvigt, systemovergreb og manglende hjælp.

En undskyldning til børn med autisme, der ikke fik et relevant skoletilbud og ikke kom i skole i måneder eller år, giver ikke den tabte skolegang og uddannelse tilbage.

En undskyldning til børn, som har mistet kontakten til den ene forælder efter et belastende forløb i Familieretshuset, fører ikke til en genopretning af relationer mellem barnet og den mistede familie. - Det samme gælder alle de andre grupper, som Astrid Krag og statsministeren – "Børnenes statsminister" – lukker øjnene for.

Undskyldninger er ikke godt nok. Især ikke, når man er eller burde være vidende om de nævnte børnegruppers opvækstvilkår, og at den hidtidige indsats ikke har virket.

Høringsfasen om Barnets Lov er endnu ikke afsluttet. Hvis det fremlagte lovforslag bliver vedtaget, vil der blive brug for, at fremtidige regeringer giver mange undskyldninger til alle de grupper af børn og unge, der – med denne lov – ikke har fået og ikke får rettidig, relevant og tilstrækkelig hjælp. – Strudsepolitik er den direkte vej til en stor holdeplads for undskyldninger.

Referencer:

Tine Bryld (1998): *I den bedste mening*. Gyldendal

Frank Ebsen (2019): Flere underretninger fører til mere overvågning. Spørgsmålet er, om hjælpen bliver bedre. *Information*, 23. oktober 2019

Frederik Gjersén Hansen (2022): Undskylder til 'eksperimentbørnene': "I blev fremmede i jeres eget liv". *Altinget*, 9. marts 2022

Astrid Krag (2022): Jeg er overbevist om, at afskaffelsen af revselsesretten har sparet mange børn for tæsk og ydmygelser. Men vi er langt fra i mål. Kronik. *Politiken*, 27. maj 2022

Einar Lund Jensen, Sniff Andersen Nexø og Daniel Thorleifsen (2020): *Historisk udredning om de 22 grønlandske børn, der blev sendt til Danmark i 1951*. Afgivet den 15. november 2020

Adam Johansen & Morten Ejrnæs (12. juli 2021): Debattører om Barnets Lov: Fattige børn flyver under regeringens radar. *Altinget*

Jan Lindell, Per Schultz Jørgensen, Jane Bækgaard, Jørn Nedergaard, Anders Wendt Jensen og Morten Kjær Egebjerg (29. maj 2022): Familieretshusene svigter børn og forældre. Kronik, *Politiken*

Nyt fra Danmarks Statistik (22. juni 2020): Kommunerne modtager flere underretninger. *Underretninger om børn og unge 2019. Levevilkår*

Maria Rytter (2011): *Godhavnsrapporten. En undersøgelse af klager over overgreb og medicinske forsøg på Dreng- og Skolehjemmet Godhavn samt 18 andre børnehjem i perioden 1945-1976*. Sydjysk Universitetsforlag

Alex Vanopslagh (2022): Der skal være grænser for kommunens indgreb i familielivet. *Politiken*, 21. juni 2022.

Rune Weitling & Kim Westphal: Under mistanke: De tog et halvt år af vores liv. *Ugeavisen Esbjerg*, 14. januar, 2020.

Bog anmeldelse

Fornyelse eller kollaps? - En kritik og gentænkning af offentlig styring

Af Finn Østrup, Jørgen Jørgensen og Jesper Zwisler

I præsentationen af bogen skriver forlaget: "Der er et presserende behov for reform af den danske politiske beslutningsproces og offentlige administration. Der er igennem en årrække sket en stor vækst i bureaukratiet, og embedsværket har udvidet sin indflydelse i et problematisk omfang. Samtidig er kvaliteten af de politiske og administrative beslutninger kun blevet ringere, og de udbredte værktøjer til styring kendt som New Public Management er i stort omfang slået fejl.

På baggrund af et omfattende talmateriale præsenterer denne bog en skarp analyse af en række akutte problemer i den offentlige sektor. Bogen fremlægger og diskuterer 22 konkrete initiativer, som kan forbedre de politiske og administrative beslutninger."

Peter Bundesen, Cand.mag., lektor emeritus, anmelder bogen

Finn Østrups, Jørgen Jørgensens og Jesper Zwislens bog om offentlig styring har den noget dramatiske titel "Fornyelse eller Kollaps?". Imidlertid afslører læsningen, at der er tale om en grundig og nuanceret gennemgang af en lang række problemstillinger indenfor styring af det offentlige. Bogen har ikke en overordnet tese, der forfølges konsekvent bogen igennem, som der i højere grad er tale om i Sigge Winters Niensens bog "Entrepreneurstaten". Derimod er der tale om en veldokumenteret gennemgang af styring, opgavefordeling og offentlige beslutningsprocesser. Bogen er derfor velegnet som grund- og opslagsbog. Den redegør ikke blot for den faktuelle fordeling af opgaverne og de respektive beslutningsprocesser, men behandler også de dilemmaer, de medfører.

Det vil ikke indenfor rammerne af en anmeldelse være muligt at yde bogen retfærdighed ved at give et overblik over bogens samlede indhold på de 374 sider. I stedet vil jeg tage en central problematik op og se på, hvordan forfatterne beskriver den og hvilke løsningsmuligheder, de ser.

Det problem, som jeg vil tage op, er forfatternes beskrivelse af og de angivne løsninger på lukketheden og manglende fagindsigt hos beslutningstagerne i embedsapparatet, når der laves ny lovgivning.

Der er en generel anerkendelse af, at der er kvalitetsproblemer i det lovforberedende arbejde. Således har Folketinget (selv) klaget over det (s. 212). Forfatterne næver bl.a. Lars Løkke-regeringens forslag til en omfattende reform af Danmarks sundvæsen, som i 2019 blev præsenteret i en publikation på bare 41 sider. Forslaget blev udarbejdet i et hermetisk lukket forum bestående overvejende af embedsmænd fra Finansministeriet og Sundheds- og Ældreministeriet. Der blev kun præsenteret én løsning, som ville have vidtrækkende konsekvenser, bl.a. nedlæggelse af regionerne og samling i staten af (ledelsen af) regionernes ressortområder.

Publikationen beskrev detaljeret en række positive konsekvenser af reformen. Derimod var der ingen omtale af mulige problemer, der kunne opstå (s. 218-9). Som redaktør af SOC DOK vil jeg tilføje den socialdemokratiske regerings oplæg om "Børnene Først". Det blev udarbejdet uden nogen nævneværdig berøring af den eksisterende fagkundskab på området (se SOC DOK nr. 2 og nr. 3 i 2021). Til gengæld var der i oplægget masser af illustrationer og følelsesladede cases.

Det er embedsværket, der udarbejder lovforslag. Forfatterne til "Fornyelse eller Kollaps?" påpeger, at forudsætningen for at Folketinget kan behandle lovforslag på en kvalificeret måde, er at der foreligger svar på følgende tre spørgsmål:

1. Hvorfor der er behov for foranstaltninger for at løse det givne problem
2. Hvilke alternativer/muligheder er der til at løse problemet
3. En begrundelse for hvorfor netop det fremlagte forslag anses som det bedste (s. 211).

Disse tre betingelser er meget sjældent opfyldt, når der udarbejdes nye lovforslag. Der er langt snarere tale om en lukket proces, hvor det fremsatte løsningsforslag mangler en nærmere begrundelse.

Tidligere var inddragelse af interessenter og eksperter i det lovforberedende arbejde meget mere almindeligt. Hvis der nu nedsættes særlige udvalg i det lovforberedende arbejde, består de overvejende af embedsmænd fra centraladministrationen. Hvis der også inddrages uafhængige eksperter, er processen gerne så stramt styret, at de ikke får en nævneværdig indflydelse. Deres rolle bliver i højere grad at legitimere resultatet og processen. Det samme kan også gøre sig gældende, når der bruges konsulent-

firmaer i det lovforberedende arbejde. De rapporter, sådanne firmaer udarbejder, skal i høj grad blot legitimere allerede truffne beslutninger (s. 217).

Samtidig er der tale om, at embedsapparatets politisk-taktiske rolle er blevet styrket, på bekostning af dets mere faglige rolle (s. 250). Hvilket også fremgår af, at der i stigende grad udnævnes chefer i central-administrationen, der ikke har faglig indsigt (s. 235-238).

Forfatterens løsning på disse styringsproblemer i det offentlige består i tre brede forslag, som uddifferentieres i en længere række helt konkrete forslag til både styrkelse af fagligheden og det politiske element i de offentlige beslutningsprocesser, idet manglen på fagligt modspil fra embedsapparatet og – samtidig – manglen på inddragelse af interessenter gør det svært for politikerne at træffe effektive beslutninger.

Et velfungerende demokrati er ifølge forfatterne kendetegnet ved, at de politiske beslutningstagere har reelle valgmuligheder. Imidlertid forudsætter dette et embedsapparat, som kan udstikke disse:

”Hvis der ikke er et sådant samspil mellem på den ene side drømme og visioner og på den anden side viden, risikerer man en udvikling, hvor de politiske beslutninger i stigende (grad) løsriver sig fra virkeligheden.” (s. 321-322).

De tre brede forslag er:

- 1) Progressionsbaseret styring,
- 2) Nye principper for den offentlige budgetpolitik, og
- 3) Reduktion af offentlige regler og administration.

Her virker forslaget om progressionsbaseret styring umiddelbart som det mest interessante; men hvad ligger der i det? Forfatterne skriver, at den nuværende tilgang til offentlig styring er baseret på fremadskuende styringsmidler, især resultatkontrakter og afregninger baseret på fremtidige produktion. Problemet ved denne fremadrettede styring er, at de givne forhold kan ændre sig, og institutionerne derved kan forfølge forkerte mål. I den progressionsbaserede styring skal resultatkontrakter og automatiske afregningsmekanismer afskaffes. Endvidere skal der kun gøres brug af strategiplaner og kommunikation i det omfang, det kan begrundes, at det medfører konkrete forbedringer for borgerne.

De to elementer er ifølge forfatterne afgørende i den progressionsbaserede styring. For det første at offentlige institutioner konstant stiller sig selv spørgsmålet: ”Hvad gør vi konkret for at forbedre borgernes velfærd?” For det andet skal progressionsbaseret styring erstatte fremadrettet styring med bagudrettet rapportering. De offentlige institutioner skal rapportere, hvad de faktisk har udrettet i en given tidsperiode (s.322-323).

Jeg synes, at det lyder meget interessant med progressionsbaseret styring. Jeg savner dog en nærmere redegørelse for, hvordan den kan fungere. Det kunne forfatterne godt have foldet noget mere ud.

Som sagt er der i bogen også en lang række helt konkrete forslag til en mere effektiv offentlig styring. Jeg vil kun nævne dem, som tilsigter at forbedre et lovforberedende arbejde.

Som det, jf. ovenfor, fremgår af forfatterens kritik, er det lovforberedende arbejde karakteriseret ved lukkethed og manglende faglighed. Den nye måde at styre, som forfatterne anbefaler, synes at indeholde et mere grundlæggende opgør med den nuværende New Public Management-inspirerede styring. Derfor er der også behov for en mere dybdegående præsentation af styreformens.

I forhold til den konkrete forbedring af det lovforberedende arbejde bør der ske en tidligere inddragelse af interessenterne, og der bør etableres ”lovråd”. For alle vigtigere love indrettes der stående udvalg. De kan bestå af repræsentanter for de involverede offentlige institutioner og repræsentanter for relevante interessenter. Udvalgene skal løbende diskutere, hvordan lovene fungerer, rådgive om udformning af bekendtgørelser, give feedback til ministrene og løbende vurdere om nogle regler kan afskaffes. Andre forslag på området angår en større anvendelse af udvalg til forberedelse af ny lovgivning, at inddrage interessenter gennem faste høringer ved hjælp af moderne elektronik, samt lovændring på faste tidspunkter (s. 329-331).

I betragtning af, at bogens titel er ”Fornyelse eller Kollaps” forekommer disse konkrete ændringsforslag forholdsvis moderate.

Bogen redegør for en lang række væsentlige problemer og dilemmaer i den offentlige styring. Det, som jeg savner, er en nærmere analyse af, hvorfor den påviste lukkethed er udviklet og en dybere redrørelse for, hvordan den progressionsbaserede styring kan løse de eksisterende styringsproblemer i det offentlige.

Fornyelse eller kollaps? En kritik og gentænkning af offentlig styring

Af Finn Østrup, Jørgen Jørgensen og Jesper Zwisler

Samfundslitteratur (2020)

ISBN 9788759336151

Vejl. pris: 400 kr.

Samskabelse af velfærd med afsæt i borgernes og civilsamfundets erfaringer og ønsker

Af Kim Tverskov og Kirsten Windekilde; fotos Kim Tverskov

I denne artikel beskriver vi ret detaljeret tilrettelæggelsen og gennemførelsen af de to socialpolitiske laboratorier, som Socialpolitisk Forum i Gentofte gennemførte i efteråret 2021 i samskabelse med en gruppe forældre til børn og unge med særlige behov. Formålet med artiklen er at inspirere andre grupper af borgere og frivillige foreninger til at bryde en frustration over lokale myndigheders magtudøvelse og *handle* i stedet – *samskabe* velfærd med afsæt i borgernes og civilsamfundets erfaringer og ønsker.

I forrige nummer – SOC DOK nr. 1, 4. årgang – omtalte vi de 40 vidnesbyrd, som de berørte forældre skrev forud for de to socialpolitiske laboratorier, og hvor de fortalte om alvorlige mangler og hjerteskrærende problemer i sagsbehandlingen på det specialiserede socialområde. Enkelte vidnesbyrd blev bragt i deres fulde længde.

I Gentofte har der igennem mange år eksisteret en forening – Gentofte Forældreforening – der primært er et erfaringsnetværk for forældre til børn med særlige forudsætninger og behov. I 2021 havde foreningen 170 medlemmer og administrerede en lukket Facebookgruppe, der talte 249 personer.

Det er dette netværk, som er udgangspunktet for, at 58 forældre i efteråret 2021 skrev et usædvanligt brev til borgmesteren i Gentofte.

Forældrenes åbne brev til borgmesteren

I brevet skrev forældrene, at de langstrakte forløb er opslidende og uoverskuelige for familierne, som i forvejen er belastede af deres børns diagnoserelaterede udfordringer. Ofte ender de med at måtte bruge betragtelige mængder tid og energi på at kæmpe med forvaltningerne fremfor at bruge deres – og medarbejdernes – tid og ressourcer i et konstruktivt samarbejde om børnenes trivsel. De langstrakte forløb skaber tillægslidelser som angst og depression hos børnene, og de mister lysten til at gå i børnehave eller i skole. Det medfører store omkostninger for familierne, bl.a. økonomiske tab på grund af, at en eller begge forældre er nødt til at gå på nedsat tid. Situationen skaber stress, sygdom og fare for, at en eller begge forældre bliver arbejdsløse.

Tal på området understøtter forældrenes kritik, da omgørelsesprocenten hos Ankestyrelsen på børnehandicap-området i 2020 var 61 % for Gentofte Kommune.

Forældrene klagede således over mangler og problemer i behandlingen og afgørelsen af deres børns sager, over ansatte der manglede indsigt og viden om specialpædagogik og børns trivsel, over sagsbehandlernes modstand mod forældreinput i børnenes sager samt negligering af fagspecialisters undersøgelser og vurderinger og over fejlbehæftede processer og afgørelser.

Læs selv brevet nedenfor, i *faktaboksen* på *side x-x*.

"Kære Michael Fenger

Vi er en gruppe af forældre til børn med særlige behov og andre med interesse for området, som med glæde har noteret os dit fokus på udfordrede børn i Gentofte Kommune. Vi skriver til dig med et ønske om at indgå i en konstruktiv dialog og efterfølgende samarbejde på området, da vores personlige oplevelser med kommunens forvaltning desværre ikke er særlig positive på et overordnet plan.

Blandt problemerne i den nuværende forvaltning kan nævnes:

- Personale med manglende indsigt og viden om specialpædagogik, som vores børns trivsel og udvikling er fuldkommen afhængig af.
- "Kasser" som ikke taler sammen, og derfor ikke bliver brugt hensigtsmæssigt og på at fremme barnets trivsel og udvikling bedst muligt.
- Lange sagsbehandlingsforløb, hvori børnene mister dyrebar hjælp og kommer i endnu dårligere trivsel.
- Modstridende udmeldinger og fejlbehæftede forløb og afgørelser, som bevirker endnu længere ventetid.
- Uklare og svingende procesgange og både interne og eksterne problemer med at finde ud af hvem der har ekspertisen på de forskellige områder.
- Modstand overfor forældreinput, som i disse tilfælde er de allermest 'uddannede' i hvad der virker – og ikke virker – for netop deres barn.

Vores oplevelser støttes af tal på området, hvor omgørelsesprocenten hos Ankestyrelsen på børnehandikap-området i 2020 var 61 % for Gentofte Kommune, mens den hos fx Københavns Kommune var på 37 %. For en ressourcestærk kommune som Gentofte synes vi ikke, at det er acceptabelt, og ej heller tilfredsstillende for dig som borgmester.

De langstrakte forløb er opslidende og uoverskuelige for familierne, som i forvejen er belastede af vores børns diagnoselaterede udfordringer. Ofte ender vi med at måtte bruge betragtelige mængder tid og energi på at kæmpe med forvaltningen, fremfor at bruge vores – og dine medarbejders – ressourcer i et konstruktivt samarbejde omkring børnenes trivsel.

I ventetiden på at få den rigtige støtte/tilbud har vi flere eksempler på børn, der får skole- eller institutionsvægning samt udvikler psykiatriske tillægslidelser som angst og depression. Når dette sker, er der endnu længere til et barn i trivsel og udvikling, og det lægger yderligere pres på familierne både personligt og økonomisk. Ofte ender en af forældrene helt eller delvist udenfor arbejdsmarkedet.

Udover de menneskelige omkostninger det har i en familie, medfører det således også et stort økonomisk tab for kommunen i form af tabte skatteindtægter, større udbetalinger til tabt arbejdsfortjeneste, flere aflastningstimer, mere sagsbehandling og listen er desværre uendelig på sigt for barnet, forældrene, kommunen og behandlingen.

Vi har et stort ønske om at indgå i en dialog med kommunen og er overbeviste om, at Gentofte Kommune har meget at vinde ved at indgå i et samarbejde med os familier i forhold til at få forbedret forholdene på området.

Som et oplæg til videre dialog, har vi gjort os nogle tanker om mulige forbedringer og ændringer i den nuværende forvaltning og de kommunale indsatser, som kunne indgå i en sådan drøftelse, herunder:

- Efteruddannelse af sagsbehandlere og andre medarbejdere på området (fx i specialteamet og skolevisitationen) indenfor de mest gængse lidelser som autisme og ADHD.
- Øget fokus på samarbejdet mellem kommune og forældre så dette bliver mere konstruktivt, med udgangspunkt i såvel familiens samlede situation (mange har flere børn med diagnoser) og det enkelte barns behov. Blandt andet kunne man forestille sig, at familien, så snart der oprettes en cpr.-relateret indsats, tilbydes en samlet "startpakke" med et opstartsmøde med alle involverede parter, udarbejdelse af en oversigt over relevante tilbud, en samlet plan for hvad der skal ansøges om, samt en plan for opfølgning.
- Bedre kommunikation og øget samarbejde mellem de forskellige enheder (fx mellem "Børn og familie" og skolevisitationen) og økonomisk helhedstænkning i stedet for "kassetænkning". Her kunne man eventuelt lade sig inspirere af Århus-modellen, hvor man nu på femte år har ladet de forskellige bevillinger følge barnet på tværs af forvaltninger med exceptionelt gode resultater for kommune, PPR, skole, forældre og vigtigst af alt for børnenes udvikling og trivsel.
- Øget borgerinddragelse, fx ved deltagelse af uvildige brugerepræsentanter ved alle visitationsmøder samt oprettelse af erfa-grupper, som kan inddrages i fx den igangværende omlægning af specialindsatsen på skoleområdet.

Vi finder, at ovenstående ligger fint i tråd med dine mærkesager som borgmester, som vi kan læse blandt andet er at skabe forbedringskultur blandt kommunens medarbejdere samt løbende investering i medarbejdere og nytænkning. Desuden håber vi, at vi kan indgå i dialog således, at der kan ske en

involvering af kommunens borgere i de politiske processer, som vi kan forstå, at du ligeledes prioriterer højt.

På baggrund af dine mærkesager samt din erfaring som formand for Børn- og ungeudvalget håber vi, at du deler vores vision om at gøre Gentofte til landets bedste kommune, også for børn med særlige behov. Vi ser frem til at høre fra dig, og håber at få lejlighed til at uddybe vores visioner for børnehandikapområdet i kommunen ved et møde.

Med venlig hilsen

.....”

Socialpolitisk Forum i Gentofte tilbyder forældrene reel samskabelse

På baggrund af det åbne brev til borgmesteren gik Socialpolitisk Forum i Gentofte (GSF), der består af ca. 40 frivillige borgere med baggrund i social- og sundhedssektoren, i dialog med forældrene og tilbød at skabe en ramme for en dialog imellem forældre, borgere og politikere.

Flere af medlemmerne i GSF har været medlemmer af forskellige af Gentofte Kommunes opgaveudvalg, hvor kommunen inddrager borgerne i politikudvikling. I opgaveudvalgene har GSF'erne oplevet en rigid styringsproces, hvor kommunen konsekvent på første møde i det respektive opgaveudvalg præsenterer et færdigt kommissorium for udvalgets arbejde, udarbejdet af kommunens egne konsulenter, der ingen kontakt eller erfaringer har med praksis på det pågældende felt. Samtidig fremlægger kommunen en tidsplan og en proces, der er meget topstyret, og som borgerne skal acceptere for at medvirke.

Om opgaveudvalg [faktaboks]

Under overskriften **Vi skaber sammen** skriver Gentofte Kommune på sin hjemmeside: **”Borgere og politikere skaber politik sammen i opgaveudvalg”**

”I opgaveudvalg mødes borgere og politikere om en fælles udfordring, og udvikler en ny politik, strategi eller løsning, der matcher den konkrete udfordring. På den måde er borgerne med til at udvikle kommunen.

Opgaveudvalg er en central del af den politiske arbejdsform, og bygger videre på en lang tradition om at inddrage og være i dialog med borgerne, som det fx sker i råd og brugerbestyrelser samt på borgermøder.

Opgaveudvalg er midlertidige udvalg, der arbejder med at finde løsninger på udfordringer, som Kommunalbestyrelsen udpeger. Et opgaveudvalg består typisk af ti borgere og fem lokalpolitikere. Alle interesserede borgere kan melde sig.

Opgaveudvalget kan undervejs involvere flere borgere i sit arbejde end de ti borgere.”

<https://gentofte.dk/det-lokale-demokrati/sammen-om-gentofte/vi-skaber-sammen/>

Som medlemmer af opgaveudvalg oplevede GSF'erne, at et kommissorium ikke kunne påvirkes/ændres – end ikke fra starten, selvom borgerne ønskede at justere kommissoriet og/eller at inddrage emner og problematikker, der ikke var overvejet på rådhuset. Borgerne havde heller ikke indflydelse på sammensætningen af udvalgene, som i høj grad blev politisk styret fra rådhuset. – GSF'erne (hvoraf flere selv er erfarne konsulenter og/eller procesledere), oplevede således, at der ikke var mulighed for at kombinere politikudvikling og den kommunale praksis på området, hvorfor mange af opgaveudvalgene indskrænkede sig til at udvikle nogle overordnede principper for de respektive politikområder. Den kommunale praksis på de enkelte områder blev holdt uden for diskussionerne.

De socialpolitiske laboratorier skulle være noget helt andet end opgaveudvalgene, nemlig samskabelse med reel inklusion af borgerne, i en fuldstændig gennemsigtig proces med ligestillede deltagere.

De socialpolitiske laboratorier er oprindeligt inspireret af erfaringer med *fremtidsværkstedet*, som er beskrevet i Jungk & Müllerts ”Håndbog i fremtidsværksteder”, udgivet på dansk i 1984¹. Håndbogen præsenterede en arbejdsmåde og en model for kreative læreprocesser, hvor almindelige mennesker kan overvinde deres resignation over samfundsudviklingen og tage del i udviklingen ud fra egne erfaringer, behov og ønsker. Fremtidsværksteder var i 1980'erne meget anvendt som grundlag for samarbejds-

¹ [Robert Jungk og Norbert R. Müllert](#): ”Håndbog i fremtidsværksteder”, udgivet på dansk i 1984, oversat fra ”Zukunftswerkstätten: Wege zur Wiederbelebung der Demokratie”

udviklings- og beslutningsprocesser med et organisations- og samfundsforandringsperspektiv. ikke alene i frivillige foreninger, men – til et vist niveau – også i den offentlige forvaltning.

Forældrenes åbne brev til borgmesteren den 29. september 2021 om kommunens (manglende) hjælp til deres børn med særlige behov var et oplagt startskud – fra dybt berørte borgere.

GSF kontaktede de repræsentanter fra forældregruppen, som ”tegnede” det åbne brev, og forældrene var i høj grad interesserede i at etablere et samarbejde med GSF.

Man blev enige om formen – *socialpolitiske laboratorier*, fordelt på 2 møder – med det formål at afdække problemer og udfordringer og pege på løsninger i forhold til Gentofte Kommunes sagsbehandling og praksis på det specialiserede socialområde.

De to socialpolitiske laboratorier blev afholdt i slutningen af oktober og i begyndelsen af november 2021.

Invitationerne blev udformet og sendt ud, i god tid inden det først berammede møde, til alle forældrene bag brevet til borgmesteren, til kommunalbestyrelsesmedlemmerne, politiske kandidater og medlemmer Socialpolitisk Forum i Gentofte.

Forældrene skrev vidnesbyrd

Med invitationen til de socialpolitiske laboratorier styrkedes interessen blandt forældrene for at gøre mere end at være underskrivere på et brev til borgmesteren. Mange forældre gav udtryk for, at invitationen var den helt rigtige platform for dialogen imellem forældre og politikere.

GSF aftalte med en af forældrene bag det åbne brev at sætte en proces i gang med at skrive vidnesbyrd om forældrenes oplevelser af sagsbehandlingen og mødet med kommunen. Der blev oprettet en særlig mailadresse, hvortil forældre kunne sende deres vidnesbyrd. Der blev udsendt et eksempel på et vidnesbyrd, så det blev nemmere for forældre at skrive deres eget vidnesbyrd. Socialpolitisk Forum i Gentofte – altså GSF – blev tilføjet på en mailtråd til ca. 54 forældre. På den måde fik parterne kontakt. På få uger voksede tråden til mere end 100 forældre.

Som i andre sammenhænge viste det sig, at vidnesbyrd er et nemt og et håndterligt værktøj for borgere, der gerne vil sætte ord på de udfordringer, de oplever. Da disse vidnesbyrd samtidigt blev koblet til de socialpolitiske laboratorier, gav det forældrene ekstra motivation og en tro på, at det – denne gang – ville nytte at fortælle om deres oplevelser med den kommunale sagsbehandling.

I forældre kredsen var der i starten en stor nervøsitet for at stå frem med navn i offentligheden af frygt for, at det kunne få negative konsekvenser for deres sag i kommunen. Derfor blev det understreget, at man gerne måtte skrive anonymt. Alle navne – også på kommunens sagsbehandlere og ledere – blev slettet i de færdige vidnesbyrd.

I løbet af to uger voksede antallet af vidnesbyrd til ca. 30, hvorefter indsamlingen blev midlertidigt lukket. De 30 vidnesbyrd blev trykt og uddelt på det første laboratiemøde. Der blev sat en tidsfrist til den 9. november for aflevering af de sidste vidnesbyrd.

I alt blev der samlet 40 forældrevidnesbyrd. – Med så mange vidnesbyrd kan der ikke længere være tale om nogle få utilfredse borgere, der ”altid brokker sig” over kommunens service, eller om nogle enkeltsager, der går skævt på grund af uheldige omstændigheder. Med 40 vidnesbyrd kan politikerne ikke længere snakke om ”enkeltsager”, de ikke vil blande sig i. Ingen kan være i tvivl om, at der er tale om et ”systemsammenbrud” – en kultur med manglende faglighed og dårlig ledelse.

De socialpolitiske laboratorier

I invitationen til alle parterne blev de socialpolitiske laboratorier beskrevet som et ”samtaleværksted”, hvor forældre, borgere og politikere ville arbejde i tværpolitiske workshops, med vægt på den konstruktive samtale og de borgernære løsninger.

De socialpolitiske laboratorier ville blive gennemført under 4 dogmeregler:

1. Du skal lytte mere, end du taler
2. Du skal både fokusere på borgernes og på kommunens behov
3. Du skal inddrage fakta og ny viden, inden du tager stilling

4. Du skal lede efter mulige fælles løsninger.

Sammen med indbydelsen fremsendte Socialpolitisk Forum i Gentofte et inspirationsoplæg om "Et socialt bæredygtigt Gentofte" med budskabet om, at Gentofte har brug for at formulere en socialpolitik og at have et inkluderende syn på borgerne. At arbejde inkluderende er et grundlæggende menneskesyn – ikke bare en metode.

Under overskriften "*Der blæser nye socialpolitiske vinde i Danmark*" skriver Socialpolitisk Forum i Gentofte:

En del af fællesskabet: Alle borgere skal have mulighed for at leve et selvstændigt liv. Det handler ikke om, at alle skal være ens, men om at den lokale velfærdsindsats tager afsæt i den enkelte borgers særlige værdi, behov og kompetencer. Ingen skal leve isoleret, hvis de ikke vil.

Vi tror på, at alle mennesker har behov for at være en del af en familie, et naboskab, et netværk, et arbejdsfællesskab og at være en del af lokalsamfundet.

Alle har et potentiale: Indsatsen på socialområdet skal tilrettelægges, så flere mennesker med handicap, psykiske vanskeligheder eller sociale problemer får mulighed for at bruge deres ressourcer til gavn for dem selv og for samfundet.

Nogle borgere har udfordringer, som de ikke kan løse på egen hånd. Andre har brug for midlertidig hjælp i en periode. Udgangspunktet er, at alle borgere har et potentiale til at udvikle sig, og at kommunens opgave er at støtte borgerne til at mestre eget liv på egne betingelser.

Sociale konsekvenser: Når embedsmænd udarbejder baggrundspapirer og beslutningsforslag til politikere, vil der – når man lovgiver for gennemsnitsborgeren – være borgere (børn som voksne), der kan blive ekskluderet på grund af deres sundhedsmæssige og sociale situation.

En socialpolitik skal hjælpe alle, der har ansvar for velfærden på et givent område, til at se de sociale konsekvenser af deres anbefalinger og praksis.

Samtidig ville foreningen med laboratorierne sætte fokus på, hvordan Gentofte Kommune via sin praksis kan leve op til FN's Børnekonvention og FN's Handicapkonvention.

Der blev lagt op til, at laboratorierne skulle udvikle to produkter:

1. Et "problemkatalog", der fokuserer på udfordringer og problemer.
2. Et "drømmekatalog", der fokuserer på udfordringer og løsninger.

Deltagelsen i laboratorierne

Det var svært i starten at få politikere til at tilmelde sig laboratorierne.

Kommunalbestyrelsesmedlemmerne var meget afventende. De vidste, at det var en "varm kartoffel", og de havde næppe lyst til at stå til ansvar over for borgerne eller at forsvare et vanskeligt politikområde få dage og uger før kommunalvalget. På den anden side var der politiske kandidater, der havde behov for at komme ud og snakke med borgerne og at markere deres valgopstilling. Den første, der meldte sig, var formanden for Børneudvalget fra det konservative flertal. Han erklærede, at han ville deltage primært for at lytte og blive klogere.

I det første laboratorium deltog 18 forældre, 12 politikere og 8 medlemmer af Socialpolitisk Forum, altså GSF.

Der var ikke nogen offentlig annoncering af laboratorierne, men udelukkende indbydelser via partierne og forældre-netværket. Følgende partier deltog: Venstre, Det Konservative Folkeparti, Enhedslisten, Socialistisk Folkeparti, Kristendemokraterne, Radikale Venstre og Socialdemokratiet. Tre af politikerne sad i kommunalbestyrelsen. Den politiske bredde var opnået, men målet var at komme op på 20 politikere og 20 forældre. I det næste laboratorium, tirsdag den 9. november, deltog 21 forældre, 15 politikere og 8 medlemmer af Socialpolitisk Forum i Gentofte.

Til begge laboratorier blev der inviteret advokater med speciale i socialret. Advokaterne holdt oplæg om deres erfaringer med kommunale sager, og gav deres bud på, hvorfor der er så stor utilfredshed med sagsbehandlingen blandt forældre til børn og unge i Gentofte. Desuden gav advokaterne deres bud på mulige løsninger.

Samskabelse med udgangspunkt i målgruppen

De socialpolitiske laboratorier i Gentofte er et forsøg på at skabe en borgerbaseret samskabelsesmodel, hvor det i højere grad er borgerne, foreningslivet og civilsamfundet, der er initiativtagere og værter for samskabelsen.

Laboratorierne er et forsøg på at udvikle samskabelse med fokus på målgruppens oplevelse af den kommunale praksis på et givent velfærdsområde. Det vil sige, at analysen og formuleringen af problemerne ikke alene foretages på rådhuset, men starter i en proces, hvor borgerne direkte fortæller om deres oplevelser af den kommunale service og praksis. På den måde udfoldes problemerne ærligt og direkte, frem for at blive pakket ind i forsigtige formuleringer, der ikke afspejler den virkelighed, problemerne opstår i, og som der skal tages fat på.

Udvikling af velfærd og samskabelse i kommunerne hæmmes af det kommunale system, der bygger på stive administrative kulturer, traditioner, regler, lovgivning og silotænkning. Kommunerne er desuden præget af en nulfejlskultur og af fagprofessionelle, der i kraft af deres uddannelse og faglighed mener, at de er klogere end borgerne, der skal "styres" og "vejledes". Endelig har kommuner traditionelt en meget langsommelig beslutningsproces.

For at sætte kreativiteten fri og for at skabe et nyt møde imellem borgeren og kommunen kræver det, at forvaltningerne og politikerne slipper en del af kontrollen med processen, og skaber en dialog med en risikovillighed, hvor man giver processen og deltagerne fri til at diskutere og skabe sammen – uden, at man på forhånd kan eller skal vide, hvor processen ender.

Samskabelse med udgangspunkt i målgruppen bør især ske, når problemerne er komplekse og noget åbenlyst ikke fungerer. Desuden i situationer, hvor det er svært at definere problemet, og hvor der er mange aktører, som skal være en del af løsningen.

Samskabelse med udgangspunkt i målgruppen og civilsamfundet bygger på en relationel tænkning, der erkender begrænsningerne i kommunernes regler og kultur, hvor borgere bliver til "kunder" eller "klienter", og dermed *ikke* får medindflydelse og ansvar. En risiko i denne sammenhæng er, at borgere kommer til snævert at fokusere på egne behov og ikke på fællesskabets. I laboratorierne bliver borgerne medskabere og medproducenter af service, løsningsforslag og forslag til ydelser. Politikerne optræder mere ydmygt, mindre bedrevidende og mere lyttende.

I Socialpolitisk Forums to laboratorier deltog både borgere og politikere aktivt med konstruktive forslag og løsninger. Dermed blev der skabt et helt nyt læringspotentiale.

Fra myndighed og leverandør til samskabelse

Når kommunerne møder borgerne i rollen som "myndighed" og "leverandør", er der tale om et ulige forhold. Nogle bestemmer mere end andre. Den ene part er ofte initiativtager og har initiativretten. Værten har på forhånd stillet en masse krav og betingelser for borgerens deltagelse, og der er ofte en manglende ligeværdighed og et fastlåst hierarki. Parterne møder hinanden med forskellige værdier og etik, og samarbejdet sker med for mange regler, udefinerede rum og uklarhed med hensyn til indflydelse, beslutningskompetence og ledelse.

I de senere år er samskabelse kommet på dagsordenen i kommuner, der traditionelt har opfattet sig selv som offentlige myndigheder, der leverer ydelser og service til borgerne. For 20 år siden lød mantraet, at borgerne skulle "høres", siden skulle de "inddrages", og nu er vi kommet til en fase, hvor kommune og borgere skal "samskabe" politik og bedre velfærd. Nogle snakker om endnu en fase, som kaldes "kommuneinddragelse", hvilket betyder, at det er borgerne og civilsamfundet, der inddrager kommunen i et samarbejde.

Med de socialpolitiske laboratorier er det forældre og civilsamfundet, der påtager sig værtsrollen. Det rykker ved "magtbalancen", initiativretten og de fastlåste roller. Laboratorierne kan ses som et eksempel på "kommuneinddragelse".

Hovedparten af samskabelsesinitiativer i Danmark sættes i gang af det offentlige. Borgerne og civilsamfundet inddrages på et relativt sent tidspunkt i samskabelsesprocessen. Borgerne får ikke indflydelse på analysen, designfasen, temaet eller problemformuleringerne. Borgerne får kun lidt indflydelse og bliver reelt et "spejl", der leverer svar på forvaltningens og politikernes spørgsmål.

En mere ligeværdig samskabelsesproces består i at udvikle fælles forventninger, give hinanden indflydelse, skabe et rum, hvor alle stiller sig til rådighed for fællesskabet og deltager i en fælles lærende proces. Alle skal lytte aktivt for at forstå hinandens udgangspunkt, opbygge gensidig tillid og være villige til at gå ud på dybt vand og at tænke nyt. – Det er netop, hvad der er sket i de socialpolitiske laboratorier i Gentofte.

Undervejs i laboratorieforløbene stod det således klart, at forældrerepræsentanterne absolut var i stand til at indgå som ordstyrere og dem, som samlede op på de tematiserede dialoger. Forældrene var involveret, ikke alene som problemejere, men også som procesledere. Alle udsagn – og alles udsagn – blev skrevet ned og fastholdt. Hvis der var nogle udsagn, som mødelederne vurderede krævede en længerevarende dialog, end mødet gav mulighed for, blev de pågældende opfordret til at beskrive emnet/problemstillingen på en post-it, og alle post-its blev sat op på plancher og indgik i opsamlingen af hvert laboratorium.

Laboratorierne medvirkede også til at aktivere gamle borgernetværk og skabe nye bekendtskaber og borgerrelationer, der f.eks. betyder, at forældrene i højere grad fremover kan dele deres viden og erfaringer og hjælpe hinanden i de vanskelige livssituationer, de står i. Laboratorierne rummede læring, frirum og en mulighed for, at forældrene oplevede at blive set og hørt og respekteret. Her ved tilbageblikket mindes arrangørerne, at alle parterne var lige aktive og tog ordet i ligeligt omfang under begge laboratorier.

Dette skabte solidaritet og mod til at kæmpe videre. For politikerne blev laboratorierne også et frirum, hvor de kunne lytte og lære uden straks at blive afkrævet en stillingtagen. Laboratorierne gav også politikerne mulighed for en direkte kontakt til borgere, som arbejdet i kommunalbestyrelsen sjældent gør.

Det fantastiske ved de socialpolitiske laboratorier er ikke mindst, at der kom så omfattende og konkrete output ud af processen. Langt mere end der er kommet ud af kommunens forskellige opgaveudvalg, som jo arbejder i 6 – 12 måneder.

I næste nummer af SOC DOK fremlægges de to laboratoriers analyser af sagsbehandlingen på det specialiserede socialområde og deres mange bud på, hvordan området kan løftes.

Alle analyser og bud er i januar 2022 sendt til den nyvalgte/nysammensatte kommunalbestyrelse i Gentofte.

Læs mere her: www.socialpolitiskforum.dk

Det slidsomme og følsomme skole/hjem (sam)arbejde: En institutionel etnografi om forældres arbejde, når børn har det svært i skolen

- Anmeldelse af Jimmy Krabs afhandling fra Ph.d.-skolen for Mennesker og Teknologi

Af Mia Lund Kongsbak

Adjunkt og cand. pæd. i pædagogisk psykolog ved Københavns Professionshøjskole

Da min yngste søn for nylig startede sit første år i skolen, fik vi forældre på det første forældremøde med skolen uddelt diverse brochurer og pjecer, som på forskellig vis fortalte os, hvordan vi bedst muligt kan støtte op om vores nu skole-barn. De blev uddelt som tilbud og inspiration, men ikke desto mindre oplevede jeg som forælder, at dette var vigtigt læsning, hvis jeg skulle støtte op om min søns skolegang på passende vis. Jeg kunne allerede mærke stressen over at have endnu et skole-barn (jeg har to i forvejen) og tankerne om, hvordan vi skulle kunne leve op til alle forventningerne og ikke fejle.

Og lige præcis disse forestillinger og forventninger, som skolen kan have til forældre og som får betydning for, hvordan man som forældre oplever, at man kan agere passende *skoleforældre*, er omdrejningspunktet i Jimmy Krabs ph.d.-afhandling fra 2021. Jimmy Krab zoomer i denne forbindelse ind på forældre til børn som "har det svært" i skolen.

Jimmy Krab undersøger i sin afhandling, hvordan det opleves fra forældrenes *ståsted* at have børn med svære skoleliv. I afhandlingen sættes der fokus på, hvordan forældrene oplever samarbejdet med skolen,

og hvordan dette samarbejde opleves at gribe ind i børn og forældres hverdagsliv. Krab bevæger sig herved ind på et felt, som i en dansk sammenhæng ikke er særlig undersøgt, men som ikke desto mindre er væsentlig og vigtig viden – altså forældrenes perspektiver og oplevelser - for skolen og skolens professionelle, når der skal samarbejdes om børn – og måske i særdeles om børn med svære skoleliv.

Krab er i sin afhandling optaget af hverdagslivet, som det udspiller sig for forældre til børn, som har det svært i skolen, og han forstår forældrenes følelsesmæssige investeringer og engagement i skole/hjem-samarbejdet som et *arbejde* og som *mikro-politiske* kampe. Krab beskriver afhandlingen som et hverdagssociologisk og kulturanalytisk studie og han er i sin afhandling – og således også i sit forskningsspørgsmål - optaget af, hvordan samfundsmæssige, kulturelle og institutionelle opfordringer til "det gode forældreskab" får betydning for, hvordan det konkrete skole/hjem-samarbejde kan udspille sig.

Den teoretiske grundtone i afhandlingen er inspireret af sociologen Dorethy Smiths institutionelle etnografi, hvor forældres arbejde udforskes i sammenhæng med de samfundsmæssige og sociale styringsrelationer.

Selve afhandlingen er opdelt i tre dele med hvert deres analytiske fokus og underkapitler. Den første del **Forældreskab, skole/hjem-samarbejde og svære skoleliv – indledende sondringer og afsæt** udgør afhandlingens bagtæppe. Her redegøres for forældreskab og skole/hjem-samarbejde historisk og aktuelt gennem tre forskellige aspekter: Skole/hjem-samarbejds historie i Danmark, forandringer i barndoms- og forældreskabsforestillinger og de senere års skolepolitiske reformer. Fra denne del kan bl.a. fremhæves analyserne omkring opkomsten af en risikokultur og en forældredeterminisme, hvor forældre gøres eneansvarlige for børn og børns problemer. Dette betyder et intensiveret forældreskab – en acceleration af involvering i børns liv - samtidig med en konstant usikkerhed ift. om man gør det godt nok. Sideløbende hermed eksisterer også bekymringer for forældres evne til at engagere og involvere sig på *rette* måder, så børn udvikler sig optimalt, hvilket skaber nogle paradoksale modsætninger for forældreskabet.

I afhandlingens anden del **At gøre forældre til ressource. Policing af forestillingsverdener om det "gode (skole)forældreskab"** fremanalyseres forestillinger om det "gode (skole)forældreskab" bl.a. ud fra organisationen Skole og Forældres råd og vejledninger til forældre. Krab sætter fokus på, hvad de nye forældreinvolveringsdiskurser er med til at problematisere og gøre til selvfølgelige sandheder og undersøger, hvordan (skole)forældreskab konstrueres igennem disse diskurser. Krab viser, hvordan forældre i stigende grad gøres til en skjult ressource, som kan udnyttes ift. udvikling af elevernes faglige kompetencer – hvordan opfordringer til optimering af læring flytter ind i familien, hvilket Krab i sin afhandling definerer som optimering af *familielæringsmaskineriet*. Målet er hele tiden at styrke børns læringsudbytte, hvilket er stærkt understøttet af tidens skolepolitiske reformer med fokus på højere faglighed og bedre inklusion. Ifølge Krab gør det samme sig nemlig gældende ift. forældres involvering i trivselsarbejdet i skolen – i afhandlingen kaldet *trivselsmaskineriet* – hvor forældrene igen opfordres til at en stigende involvering med argumenter om investering i deres børns skolegang og skolepræstationer og som en etisk forpligtelse om at bidrage til forebyggelse af mobning og inklusion af børn med særlige behov.

Krab viser i sin afhandling, hvordan skolen og dens professionelle er en tydelig kravsætter i *familielæringsmaskineriet*, hvorimod skolen og dens professionelle ift. *trivselsmaskineriet* forventes at kunne uddeleligere dette arbejde til forældrene. Det er også i denne del af afhandlingen, at Krab – igennem betegnelsen *ballade i maskineriet* beskriver, hvordan der også findes stemmer, som problematiserer og går imod involveringsmaskineriets selvfølgeligheder og derved også bringer flertydigheder og ambivalenser i forestillingerne om "det gode forældreskab" frem.

Tredje del **Familieetnografier med fokus på samspilsformer mellem skole og hjem** giver stemme til tre forskellige familier og deres oplevelser med at samarbejde med skolen om deres børn, som har det svært i skolen. I denne del møder vi bl.a. Line og Johan, som er forældre til Lasse, som starter sit skoleliv i en privatskole og igennem det første skoleår diagnosticeres med ADHD. Lasse skifter – på opfordring fra privatskolen – til en almindelig folkeskole og får her særlig støtte i form af en støttelærer. Her oplever vi bl.a. hvordan skolen med sine skemaer og belønningssystemer er flyttet ind i familien og vi hører om det slidsomme og følsomme arbejde, Line og Johan oplever, når de skal lave lektier med Johan. Krab beskriver, hvordan Line og Johan oplever at blive genkendt som "gode skoleforældre", der følger op på og arbejder med de anbefalinger, som de får fra skolen.

Vi møder også Mette og Peter, som er forældre til Marcus, som i en periode har været tilknyttet en familieklasser, da han har det svært i skolen. I familieklassen går Marcus i skole med sin mor en dag om ugen og målet er, at Marcus skal lære at blive en "god skoleelev". Her hører vi om, hvordan Mette og Peters arbejde som forældre til Marcus (i skolen) handler om at balancere mellem loyalitet til både skolen og Marcus' forskelligrettede fortællinger og opfattelser af problemerne, og dette arbejde beskrives som et intensivt og modsætningsfyldt arbejde. *Forældreintra* (nu *Aula*) bliver her en central forhandlingsarena af de forskellige fortællinger og opfattelser, hvilket betyder, at skolen bliver meget nærværende i families hverdagsliv i form af konstante beskeder og svar over *forældreintra*. Det er et slidsomt og følsomt arbejde for Mette og Peter at skabe en mere fælles forståelseshorisont med skolen.

Til sidst møder vi Miriam, som er enlig mor til Lucas. I fortællingen om Miriam og Lukas hører vi om, hvordan Miriam ikke oplever at blive mødt ligeværdigt af skolen, idet hun oplever ikke at blive talt med eller inddraget ift. de problemer, Lukas har i skolen. Dette betyder, at Miriam mister tilliden til skolen og samtidig bliver meget i tvivl om, hvordan hun skal agere for at ikke at træde ved siden af – ift. hvad skolen forventer af hende. Krab beskriver Miriams (sam)arbejde med skolen, som et "alt op slugende" arbejde, som foregår i nogle institutionelle kontekster, som Miriam oplever svære at afkode og agere passende i.

Afhandlingen afrundes med et opsamlende kapitel, som præsenterer afhandlingens centrale pointer. Disse pointer omhandler, at forældres arbejde må forstås ift. en historisk fremkomst af forældreskabet, som omhandler at se forældre som en ressource i *familielærings- og trivselsmaskineriet*. Alle forældre med børn i skolen må forholde sig til denne standard, som opfordrer til et hyperansvarligt forældreskab.

Polycyproget – som bl.a. bruges i pjecer og vejledninger fra Skole og Forældre-organisationen – medvirker til en forestilling om, at forældre kan fjernstyre deres børn i skolen, samt at der er bestemte følelser, det – som forældre – er tilladte at have ift. skole/hjem-samarbejdet. Opfordringen til det hyperansvarlige forældreskab betyder, at forældre hele tiden arbejder intensivt med at afkode et "passende engagement" i skole/hjem-samarbejdet – og aldrig helt ved, hvornår det er godt nok. Krab påpeger, at forældres arbejde foregår på skolens præmisser, og at skolen ikke møder alle forældre lige fleksibelt og ligeværdigt. Når børn har det svært i skolen, opstår der tillige et intensivt og følelsesladet arbejde – en mikropolitisk kamp – om at bliver anerkendt og genkendt som en "god nok forælder".

Jimmy Krab har skrevet en velformuleret og vigtig afhandling. Særligt de tre familiers fortællinger gør indtryk og er skrevet med stor indlevelse og følsomhed for et område, som kan være meget normativt ladet. Krab fortæller familiernes historier uden at være moraliserende eller vurderende, hvilket er en stor styrke i afhandlingen.

At give plads til forældrenes stemme synes at være et vigtigt og værdifuldt indspark i debatten om skole/hjem-samarbejdet – og når det så samtidigt sættes i relation til de dominerende involveringsdiskurser, som eksisterer i samfundet ift. *passende skole-forældreskab*, bliver afhandlingens viden relevant for alle skolens parter – forældrene, de professionelle i og omkring skolen, men også skolens beslutningstagere, politikerne. Med denne afhandling får vi blik for de selvfølgheder og tilsyneladende sandheder, som eksisterer omkring skole/hjem-samarbejdet, som alle os med skolebørn oplever og det giver os mulighed for at kigge nysgerrigt på de grundlæggende antagelser vi handler ud fra – eller forventes at handle ud fra.

At læse denne afhandling har f.eks. sat gang i refleksioner over min egen (professionelle) position. Som tidligere konsulent i en PPR, har jeg mødt forældre, som minder om Line og Johan – forældre, som blev genkendt som nemme at samarbejde med, som *gode skoleforældre* - men også forældre som Miriam, som ikke på samme måde lykkedes med at blive genkendt som nem at samarbejde med. Krabs afhandling har hjulpet mig med at få øje på, at vi – de professionelle omkring og i skolen - bør reflektere over, hvor disse vurderinger om "det gode forældreskab"- eller det "nemme forældresamarbejde" kommer fra og hvad det betyder for praksis, af fastlåshed og/eller muligheder. I afhandlingen optræder ordet *ballade*, som bliver brugt til at forstå de stemmer, som træder op imod de dominerende diskurser i skole/hjem-samarbejdet og på samme måde kan Jimmy Krabs afhandling forstås som en form for *ballade* – et oprør og en pusten til de selvfølgheder, som optræder i skole/hjem-samarbejdet.

Jeg håber så inderligt, at dette felt – og denne her viden – som Jimmy Krab har sat fokus på, kommer vidt omkring. Jeg håber så inderligt, at når jeg – og alle andre forældre – sidder på det første forældremøde og får uddelt brochurer og pjecer om, hvordan vi bedst støtter op om vores skolebarn – og når jeg deltager i

den første skole-hjemsamtale med mit yngste barn, ikke fyldes med skyld og skam over ikke at slå til med et *passende (skole) forældreskab*, men at vi i stedet bliver mødt med en fleksibilitet og anerkendelse af, at vi som familie, skal tage særligt vare på kærlighedsrelationen – og ikke læringen eller trivslen i skolen. Jeg tror på, at det vil være betydningsfuldt for det fremtidige samarbejde.

Link til afhandlingen:

https://www.ucviden.dk/ws/portalfiles/portal/144697639/20211203_ph.d_afhandling_Jimmy_Krab_Final_e_version_.pdf

Bog anmeldelse

Udveksling af oplysninger i socialt arbejde

Af Krishna Husted Vijayarankan, Anne Mette Habekost og Lillian Sølvsten

I præsentationen af bogen skriver forlaget: "Hvornår og hvordan må og skal der udveksles oplysninger om borgere, så alle overholder deres tavshedspligt? Og hvordan skal reglerne efterleves i praksis, når regelsæt undertiden er modstridende?"

Udveksling af oplysninger i socialt arbejde er en lettilgængelig bog, der beskæftiger sig med de juridiske rammer for det tværprofessionelle samarbejde med fokus på det sociale område: i databeskyttelsesforordningen samt nationale regler i eksempelvis forvaltningsloven, retssikkerhedsloven og øvrige lovgivning på det sociale område.

En række cases fra det sociale arbejdes tre praksisområder - udsatte børn og unge, udsatte voksne og beskæftigelse - tydeliggør reglernes kompleksitet og indbyrdes sammenhæng."

- Bogen indgår i Samfundslitteraturs serie Temaer og tilgange i socialt arbejde.

Cand.jur., lektor Bente Adolphsen og cand.jur., lektor Peter Vangsgaard anmelder bogen

Bogen sætter fokus på et vigtigt emne. Tavshedspligt, videregivelse og udveksling af fortrolige oplysninger i forbindelse med socialt forvaltningsarbejde i bredeste forstand er et emne, der optager både praktikere og jurister. Det er et vanskeligt område at få styr på, men det er vigtigt at gøre forsøget, da stort set alle aspekter af det sociale arbejde i dag er præget af samarbejde under en eller anden form.

Bogen er skrevet af jurister med aktuel eller tidligere tilknytning til socialrådgiveruddannelsen, hvor det bl.a. er en opgave at undervise i tværfagligt, tværprofessionelt og tværsektorielt samarbejde.

Baggrunden for, at vi har valgt at anmelde bogen, er vores engagement i socialrådgiveruddannelsen. Faktisk er vores baggrund på en væsentlig måde parallel med forfatterne, idet vi både repræsenterer et aktuelt og et tidligere tilknytningsforhold til socialrådgiveruddannelsen.

Socialrådgiveruddannelsen temasætter, ligesom andre velfærdsprofessionsuddannelser, i disse år den tværgående indsats som en helt afgørende forudsætning for løsningen af tidens komplekse problemer.

Bogen er på 139 sider og er inddelt i 7 kapitler.

Hovedopdelingen i bogen følger et kendt skema, idet den er bygget op over forskellen mellem, hvad vi her vil kalde, en "almindelig del" og en "speciel del". I den almindelige del præsenteres de almindelige regler for behandling, videregivelse og udveksling af personoplysninger, i form af en generel og mere overordnet beskrivelse. Særlig prioritet gives i den forbindelse reglerne om databeskyttelse i den gældende EU-forordning (GDPR) og den danske suppleringslov. Herefter følger en "speciel del", der går mere i dybden. De tre store socialretlige delområder - beskæftigelsesområdet, området for udsatte voksne og området for udsatte børn - behandles i den specielle del under inddragelse af de særlige regler, der på disse områder supplerer og i nogle tilfælde fortrænger de generelle.

Bogen sætter som sagt fokus på et meget vigtigt emne og forfatterne skal have ros for at forsøge at bringe klarhed over denne meget komplekse problemstilling, som er af så stor betydning for praktikere i det daglige arbejde, hvad enten arbejdet består i myndighedsagsbehandling eller faktisk forvaltning.

Forfatterne kunne med fordel have tydeliggjort forskellen på de situationer, hvor en socialrådgiver forestår sagsoplysning i forbindelse med en myndighedsopgave, og de situationer, hvor der er tale om udveksling af oplysninger i den faktiske forvaltning. Forfatterne kunne med deres baggrund formentlig også have bidraget til at sætte de i bogen omhandlede regler i perspektiv. Det kunne fx gøres ved at henvise til de tendenser indenfor professions- og styringstænkningen, der i disse år sætter reglerne om tavshedspligt og videregivelse under stort pres. Det har forfatterne valgt ikke at gøre, og det, finder vi, er ærgerligt.

Jurister på socialrådgiveruddannelserne leverer undervisning på tværfaglige moduler, hvor de forskellige faglige områder ikke nødvendigvis taler sammen, bogstavelig talt. Ikke sjældent kommer områderne til at modarbejde hinanden – på en mudret og for de studerende ikke særlig gennemskuelig måde. Det kan ingen være tjent med. Hvis uddannelserne ikke kan hjælpe de studerende til at få de faglige budskaber til at hænge sammen på en måde, så loven bliver overholdt, så er det ikke så underligt, at det går galt ude i praksis. Et bidrag til at forebygge praksisproblemerne vil efter vores opfattelse være, at jurister forholder sig mere offensivt til andre faggruppers områder og faglige budskaber og formulerer jurafaglige pointer i dialog med og – om nødvendigt – i tydelig opposition til disse.

Det er positivt, at forfatterne i bogens indledning får omtalt de værdier og principper, der ligger til grund for reglerne om tavshedspligt og videregivelse af personoplysninger. På et område med mange og teknisk prægede regler, er det af stor værdi at kunne orientere sig efter nogle grundværdier og principper, der - udover at bidrage til forståelse og overblik - kan minde om, at der er noget væsentligt på spil i reglerne. Noget væsentligt, der måske ovenikøbet lader sig forbinde med professionsetikken på det funktionsområde, der er i fokus. Skabes en sådan forbindelse, er der selvsagt større chancer for, at reglerne vil kunne tiltrække den nødvendige professionelle opmærksomhed og agtpågivenhed.

Selv om disse værdier og grundlæggende principper for offentlig forvaltning nævnes undervejs i bogen, kunne forfatterne med fordel have inddraget dem mere aktivt i analysen af de forskellige former for samarbejder, der omtales i bogen. Visse steder kunne det måske have sikret en styrket og mere velunderbygget argumentation. Andre steder var det måske blevet opdaget, at konklusioner, der præsenteres som sikre, ikke er så sikre endda. Et eksempel kunne her være, når det i casen om Nikolaj (s. 113-114) argumenteres, at det i den konkrete situation er lovligt at videregive oplysninger til Nikolaj's far

om sønnens mulige planer om at begå selvmord (med begrundelsen, at Nikolaj's far "har en selvstændig interesse i, at hans søn ikke begår selvmord").

I en fremstilling om tavshedspligt er det vigtigt, at de praktiske eksempler, der fremdrages, forekommer konsistente og realistiske og at de analyseres og fremlægges korrekt. Dette sker efter vores opfattelse ikke i alle tilfælde. Fx virker det i casen om Viggo underligt (s. 115), at Viggo på den ene side er færdigbehandlet og klar til udskrivning fra psykiatrisk hospital, på den anden side så syg, at han er ude af stand til at deltage i et møde. I casen om Mohammed (s. 95) indsamler kommunens integrationsteam oplysninger til en sag vedr. en ny-visiteret flygtning. Der henvises her til lov om retssikkerhed og administration. De særlige regler om indhentelse af oplysninger i integrationslovens kapitel 10 forbigås.

Omsorgen for borgerens integritet og værdighed, der kan forbindes med den ovenfor nævnte indledningsvise omtale af de grundlæggende værdier og principper på området, præger desværre, efter vores opfattelse, ikke alle forfatterens valg. Det er forståeligt, når man anlægger et persondatabeskyttelsesperspektiv, at man kommer til at kalde en udveksling af oplysninger indenfor den kommunale enhedsforvaltning (inden for den dataansvarliges eget område) for "intern anvendelse af data". Men det er næppe et terminologisk valg, der skærper agtpågivenheden i forhold til udveksling af personoplysninger. "Intern anvendelse" er vel ikke noget at bekymre sig om, kan man nemt komme til at tænke, men det er måske især i den daglige interne omgang med personoplysninger, at der er særlig grund til at være omhyggelig og måske ligefrem på vagt. Forfatterne kommer i hvert fald til at forfølge det "interne spor" med en sådan iver, at det fx i casen om det udsatte barn (s. 129-130), postuleres, at underretteren fra jobcentret lovligt ville kunne deltage i et opfølgingsmøde i børnesagen. I samme sag kommer forfatterne til at overse, at selv om sundhedsplejersken nok er ansat internt i kommunen, så er hun også autoriseret sundhedsperson og er derfor omfattet af sundhedslovens stramme indhentnings- og videregivelses regler.

Alt i alt er der tale om et vigtigt forsøg på at omsætte svære regler til praktikernes hverdag. Det er en god idé at forsøge at forklare reglerne gennem anvendelse af cases. Men vi ser gerne, at flere af casene gives et eftersyn i en eventuel kommende revideret udgave af bogen.

Vi har ikke nævnt de forskellige grafer og modeller og anskueliggjorte samarbejdsfora. Men disse er absolut værdifulde. Og de vil formentlig hjælpe praktikerne i de daglige udvekslingssituationer. Og dermed understøtte bogens særdeles relevante formål.

Udveksling af oplysninger i socialt arbejde

I serien Temaer og tilgange i socialt arbejde

Af Krishna Husted Vijayarankan, Anne Mette Habekost og Lillian Sølvsten

Samfundslitteratur (2021)

ISBN 9788759338629

Vejl. pris: 150 kr.

Debatindlæg

Hvad skal vi med Videnskabsteori i socialrådgiveruddannelsen?

Af Peter Bundesen, Cand.mag., lektor emeritus

Artiklen er skrevet på baggrund af en kollegial studiekreds, jeg har haft på University College Lillebælt (UCL) sammen med lektor Haitham Jasem og jobmentor Jesper Kinch-Jensen. Jeg takker for inspirationen, men jeg er eneansvarlig for det skrevne.

En række undervisere på landets socialrådgiveruddannelser har udgivet bogen *Videnskabsteori og socialt arbejde – en grundbog*. Bogens redaktører er helt opmærksomme på det vanskelige i at omsætte videnskabsteoretiske tænkemåder og begreber til konkret projektarbejde og socialrådgiverpraksis. Derfor er

ambitionen i bogens enkelte kapitler, hvor forskellige videnskabsteoretiske retninger gennemgås, at belyse hvordan de spiller ind ved konkrete undersøgelser (s. 235). Jeg vil diskutere, hvordan dette er lykkedes, når jeg tager fat i bogens kapitler om de enkelte videnskabsteoretiske retninger.

Jeg er ganske enige med redaktørerne i, at videnskabsteori er vigtig for uddannelsen. Hvis der skal laves ordentlige undersøgelser i bachelorprojekterne er det vigtigt, at den studerende kan reflektere over videnskabsteoretiske problematikker, og hermed kunne vurdere kvaliteten af egen og anvendte andres viden. Man bør også kunne redegøre for hvilke præmisser og forforståelser projektarbejdet hviler på. Imidlertid har det på uddannelserne været svært at gøre de studerende engagerede i videnskabsteoretiske problemstillinger, hvorfor de mere videnskabsteoretiske afsnit i bachelorprojekterne ofte har fået en noget rituel karakter. Derfor er det et helt centralt spørgsmål om, hvordan den videnskabsteoretiske undervisning skal gribes an.

Hvordan gøres videnskabsteorien relevant for de studerende?

Inden vi går i gang med bogens indhold, vil jeg redegøre for Vanessa Sonne-Ragans forklaring på, hvorfor den videnskabsteoretiske undervisning har svært ved at fange de studerende. Hun skriver, at det kan være, fordi underviserne står med sine power-points og gennemgår den ene videnskabsteoretiske retning efter den anden. Derfor tårner de involverede informationer sig op som et bjerg, der virker umuligt at bestige. I stedet for at introducere de studerende for en række videnskabsteoretiske retninger, foreslår hun, at man tager udgangspunkt i nogle få vigtige problemstillinger fra videnskabsteorien, som man støder ind i ved projektskrivningen. Når de studerende først har forstået dem, er de meget mere parat til at forholde sig til mulige forskellige videnskabsteoretiske retninger. De forholder sig nemlig ofte til de samme problematikker. De bruger bare en masse ord på at komme med hver deres bud på, hvordan de kan løses. VS-R mener derfor, at man i forbindelse med et videnskabeligt projekt bør stille sig selv tre videnskabsteoretiske spørgsmål:

1. 'Hvilke dele af virkeligheden skal jeg udvælge og undersøge for, at jeg får den viden, jeg ønsker?' – det kalder man det 'ontologiske' spørgsmål.
2. 'Hvordan kan jeg få den viden, jeg vil finde?' – det kalder man det 'epistemologiske' spørgsmål.
3. 'Hvordan er forholdet mellem mig, der undersøger, og det, jeg undersøger?' (<https://videnskab.dk/miljo-naturvidenskab/sadan-bruger-du-videnskabsteori>).

Ad. 1:

Ordet "ontologi" betyder læren om det værende. Spørgsmålet er, hvad der karakteriserer det genstandsfelt, der skal indsamles/produceres data fra. I socialrådgiveruddannelsen er det sociale problemer i menneskelivet, som man vil undersøge og finde løsninger på. Afgørende er her spørgsmålet om, hvordan man som undersøger betragter menneskene og deres idenbyrdes handlinger. Kan menneskene forstås som isolerede individer eller skal de undersøges ud fra deres sociale kontekster, og i givet fald hvordan. Ontologien angår altså det, som man har kaldt menneskesyn på uddannelserne.

VS-R kalder det subjektsyn. Hun skelner mellem tre forskellige tilgange til analysen af subjektsyn: Det centrerede, det de-centrerede og det multiple². Det centrerede subjektsyn angiver, at det enkelte individ rummer et afgrænset psykologisk indre, der er styret af en stabil og bevidst jeg-kerne. Individet er her styret af fornuft og i besiddelse af en fri vilje. Rational choice teorien er et eksempel på en sådan tilgang. Her er samfundet ikke andet end summen af de rationelt handlende individer.

I det de-centrerede subjektsyn har menneskene ikke en afgrænset og bevist jeg-kerne. Individernes forståelser og handlinger er derfor ikke en indefra styret proces, men er bestemt af kulturelle og samfundsmæssige forhold og ubevidste strukturer, der undrages sig bevidsthedens kontrol. Psykoanalysen er et eksempel på en sådan tilgang, idet den fremhævede at følelser og ubevidste styringsmekanismer skal inkluderes i videnskaben. Strukturalismen er et andet eksempel, idet det angiver at menneskenes adfærd er bestemt af de samfundsmæssige forhold.

I det multiple subjektsyn vægtes det handlingsmæssige og multiple. Subjektiviteten udvikles socialt i en dynamisk og kollektiv medieret orden. Individet kan derfor også have flere subjektiviteter alt efter den

² I uddannelsen har man ofte brugt Hammerlins og Larsens opdeling i et mekanisk, dialektisk, materialistisk og et idealistisk syn (Hammerlin/Larsen 2012).

konkrete kontekst³ (Sonne-Ragans 2019:181-182). Til forskel fra det de-centrerede subjektsyn, som underordner individet under ubevidste eller samfundsmæssige forhold, er der her tale om en dynamisk vekselvirkende relation mellem individer og deres sociale relationer.

Der er således mulighed for forskellige ontologiske forståelser af menneskene og deres indbyrdes forhold. Det vil have betydning for den viden, man vil skaffe sig, og hvordan man vil skaffe den. Hvis man set individerne som selvberørende, vil man primært bruge individdata som forklaringer; mens hvis man ser individerne som de-centrerede eller multiple vil man højere grad anvende data om sociale relationer.

Ad 2:

Så er vi ovre i epistemologien. Videnskabelig viden kan nemlig indhentes på forskellig vis. VS-R angiver, at en teoris epistemologi enten kan være objektivistisk, subjektivistisk eller konstruktivistisk eller en kombination af disse. I det objektivistiske videnssyn henviser undersøgerens begreber til en virkelighed, men de er ikke selv en del af denne virkelighed. Begreber og virkelighed er adskilte størrelser. Virkeligheden findes uafhængig af menneskenes sproglige begrebsdannelse; men kravet er, at begreberne skal korrespondere med virkeligheden. Derfor mener man i dette videnssyn, at en ren objektiv erkendelse mulig; men den forudsætter, at begreberne så at sige genspejler den objektive virkelighed.

I det subjektivistiske videnssyn er begreber og forestillinger det virkelige og udgør grundlaget for, at vi kan vide noget. Gennem erkendelsen, sproget og den subjektive vurdering skabes virkeligheden. Det subjektive er det virkelige. Ifølge det konstruktivistiske videnssyn skabes virkeligheden i sproget og gennem subjekternes handlinger. Virkeligheden kan ikke erkendes uden om vores begreber og teorier. Gyldig viden stammer både fra undersøgelsesobjektet og fra den, som undersøger det, hvorfor viden ikke kan være værdifri. Virkeligheden er intersubjektivt medieret (Sonne-Ragans 2019: 210-213).

VS-R angiver i forsettelse heraf, at der er tre forskellige grundmåder til at skaffe viden på: empirisme, rationalisme, og transcendental filosofisk, som i nogen grad svarer til de tre ovenfor behandlede videnssyn. Imidlertid kan de forskellige måder kombineres i konkrete undersøgelser. Empirismen ser videnskabelig viden som en proces, hvori der opsamles viden gennem sanseobservationer og undersøges sammenhænge mellem de empiriske variable. I rationalismen angives, at den videnskabelige erkendelses grundlag er fornuften. Subjektet er aktivt i skabelsen af viden. Den medfødte fornuft udgør adgangsbilletten til viden. Dette til forskel fra empiristerne, som ser sanserne som eneste grundlag for videnskabelig erkendelse. Ved den tredje måde, transcendentalfilosofien (som stammer fra Kant), er der på den ene side tale om en form for subjektivism, idet subjekterne gennem deres evner til kognitivt at strukturere observationer opnår viden, idet det antages, at vores erkendelse er baseret på nogle forstands- og anskuelsesformer, som er konstituerende for vores erfaringer. Der kan være anskuelsesformer som årsag, virkning, rum og tid. Vores erfaringer er ikke "rene", men er betinget af disse forstands- og anskuelsesformerne. Derfor kunne Kant mene, at man aldrig kan få viden om "das ding an sich". Det er kun "das ding für uns", at vi kan få viden om undersøgelsesobjekterne. På den anden side er der også tale om en form for objektivism, idet forstands- og anskuelsesformerne ses som medfødte, og derfor ligger udenfor subjekternes erfaringer. Transcendentalfilosofien er i dette lys en konstruktivistisk videnskabsteori. (Sonne-Ragans 2019:214-217) Imidlertid vil jeg her påpege, at den moderne konstruktivism ikke ser begreberne som indre konstruktioner, vi er født med; men som sociale konstruktioner, som subjekterne udvikler i de sociale kontekster, de lever i. Det er, derfor man her taler om socialkonstruktivism.

Ad 3:

Det tredje vigtige spørgsmål hos VS-R angår forholdet mellem undersøgeren og det, som bliver undersøgt.⁴ Er undersøgeren selv en del af det undersøgte, eller står han selv helt udenfor det undersøgte. I naturvidenskaben er det undersøgende subjekt noget radikalt andet end det undersøgte objekt, hvorfor man kan antage at subjektet kan undersøge objektet uden at påvirke det og omvendt, at objektet ikke påvirker subjektet. Men det er mere komplekst i videnskaberne om menneskelivet. Her kan undersøgeren principielt selv en del af det undersøgte. Undersøgelsesobjekterne påvirkes ved det, de bliver bedt om at

³ Her forholder jeg mig noget frit til VS-Rs fremstilling. Mens jeg lægger vægten på vekselvirkningen mellem individet og den konkrete kontekst, så vægter VS-R ved begrebet den omskiftelighed, ubestemmelighed og mangfoldighed, som skulle være kendetegnende for nutidens postmoderne livsformer.

⁴ Det kan også ses som en del af ontologi-problematikken, idet det også drejer som om undersøgelsesobjektets karakter, set i forhold til undersøgeren.

forholde sig til emner, som undersøgeren har defineret (<https://videnskab.dk/miljo-naturvidenskab/sadan-bruger-du-videnskabsteori>). Jeg vil derfor mene, at det i undersøgelser, som omfatter menneskelivet, er en vekselvirkning mellem undersøgeren og det som bliver undersøgt. Undersøgeren er selv en del af det sociale liv, der bliver undersøgt.

Min begrundelse for den foranstående gennemgang er, at jeg mener, at forfatterne til den nye videnskabs-teoribog i langt højere grad burde have behandlet basale videnskabsteoretiske problematikker, og dermed begrundet videnskabsteoriens relevans for projektarbejdet og socialrådgivernes arbejde. I bogens afsnit, *Hvad er videnskabsteori?*, indskrænker man sig stort set til at forklare, hvad der menes med ontologi og epistemologi, uden at det bliver rigtigt tydeligt, hvilke grundspørgsmål det rummer (s. 22).

Sammenhængen mellem valg af problemformulering og videnskabsteoretisk retning

Jeg vil i det følgende diskutere et par problemstillinger, som bogens indledningskapitel rejser. For det første mener jeg at forfatterne, Nadja Lysen og Michael Christensen, overeksponerer sammenhængen mellem den videnskabsteoretiske forståelse og udformningen af problemformuleringen i bachelorprojekterne. De gør det endnu mere kompliceret for de studerende at lave en god problemformulering, som kan styre projektarbejdet.

Forfatterne søger, især på side 33-34, at begrunde, hvorfor der er en tæt sammenhæng mellem det videnskabsteoretiske valg og problemformuleringen. Det gør de med tre eksempler på problemformuleringer.

Det første eksempel er: "Hvad er effekten af det kriminalitetsforebyggende arbejde på skolerne i forhold til de unges tilknytning til uddannelsessystemet?" Dette skulle være et eksemplet på et positivistisk afsæt. Jeg mener, at man uanset videnskabsteoretisk retning i et praksisnært projekt om socialt arbejde altid må have en interesse i at undersøge en indsats virkning(er)/effekt(er) i forhold til bestemte formål. Min påstand er derfor, at det – uanset videnskabsteoretisk retning – må være et væsentligt formål at undersøge, hvorvidt og i hvilket omfang en bestemt indsats "gør en forskel" i forhold til det sociale problem man vil løse – til det bedre eller værre. Ellers vil det være vanskeligt at argumentere for at anvende af en form social indsats frem for en anden.

Det andet eksempel er en problemformulering, som skal illustrere et hermeneutisk afsæt. Det lyder: "Hvordan oplever socialrådgivere, der arbejder med forebyggende kriminalitet ude på skolerne, at indsatsen har en betydning for børn og unge?"

Denne problemstilling knytter, efter min mening, heller ikke an til en bestemt videnskabsteoretisk retning. Hvis spørgsmålet skal være relevant for det sociale arbejde, påpeger det blot relationernes (mellem socialrådgivere og de pågældende børn og unge) betydning for indsatsen. Det er kun, hvis man mener, at det relationelle er uden betydning ved en sociale indsats, at dette spørgsmål er overflødig. Det er det vist kun de færreste videnskabsteoretiske retninger, som gør. Imidlertid kan spørgsmålet måske også forstås som en form for effektvurdering: Hvad er socialrådgivernes vurdering af den pågældende indsats betydning for børnene? Undersøgelsen af en sådan vurdering går også på tværs af de forskellige videnskabsteoretiske retninger.

Det tredje eksempel er på et socialkonstruktivistisk afsæt og lyder således: "Hvilken betydning har konstruktionen af kriminalitetstruede børn og unge for socialrådgivernes kriminalitetsforebyggende indsats ude på skolerne?" Også denne formulering peger på betydningen af behandlingssystemets forhåndsindstillinger for indsatsen; men jeg mener ikke, at der her *direkte* bliver peget på en bestemt videnskabsteoretisk retning. Derimod bliver der nok peget på særlige sociologiske teorier som stigmatiseringsteorien (Goffman) eller stempingsteorien (Becker).

På side 39 er der endnu en problemformulering: "Hvilken betydning har skolesocialrådgivernes arbejde for forebyggelse af kriminalitet blandt skolernes børn og unge?" Heller ikke her ses det, at der tages afsæt i en specifik videnskabsteoretisk retning.

Jeg mener derfor, at man i indledningskapitlet bidrager til at gøre problemformuleringsarbejdet unødvendigt kompliceret, når det forventes, at de studerende skal kunne forholde sig til og redegøre for sammenhængen mellem en forholdsvis kort problemformulering og dens videnskabsteoretiske grundlag. Det er faktisk kun ved den tredje problemformulering, at jeg ville være i stand til at lave en sådan

sammenknytning. Og det kun fordi formuleringen direkte peger på et par bestemte sociologiske teorier. Det er i reglen først, når der bliver inddraget teorier og metodeovervejelser, at det bliver muligt at diskutere projektets videnskabsteoretiske afsæt meningsfuldt.

I bogen begynder man så at sige det forkerte sted. Videnskabsteoretiske antagelser er noget, der ofte ligger bagved de studerendes mere bevidste forestillinger og antagelser. De er i udgangspunktet gerne mere eller mindre ubevidste. Når den socialrådgiverstuderende udformer en problemformulering arbejder hun med en praksisnær problematik. Gennem udviklingen af hvordan denne kan undersøges, kan man gradvist finde frem til hvilke videnskabsteoretiske opfattelser, der er på spil: Dels hos én selv, dels i de teorier, som man bruger. Hvis man begynder med at fastlægge en bestemt videnskabsteoretisk retning for sit projekt, vil det blive vanskeligt at få udviklet problemformuleringen.

Induktion, deduktion og abduktion

Den næste problematik, jeg vil diskutere, er indledningskapitlets afsnit om "Induktion, deduktion og abduktion" (s. 34-37). Jeg har svært ved helt at forstå dette afsnit. Jeg har altid forstået induktion, deduktion og abduktion som forskellige slutningsregler, der anvendes i analysearbejdet. Tilsyneladende forstår forfatterne disse begreber meget bredere, som "forskellige måder at forstå og gribe projektarbejdet an på – og forskellige veje til at opnå ny erkendelse." (s. 34) Induktion betyder derfor her "at man i sin undersøgelse tager afsæt i sin egen empiri og derefter ser, om der er sammenhænge mellem ens eget datamateriale og eksisterende teori." (s. 35) Jeg vil mene, at der ved induktion er tale om, at man kan slutte med større sikkerhed, når de samme empiriske sammenhænge kan konstateres flere steder i undersøgelsesmateriale.

Jeg mener, at deduktion i bogens fremstilling bliver der samme som induktion, blot i omvendt rækkefølge: "at man i sin undersøgelse tager afsæt i noget eksisterende teori og indsamler sin empiri med blik for pointer og nøglebegreber i teorien for at undersøge, om der er sammenhænge mellem teoriens antagelser og den praksis man undersøger." (s. 35) Ved induktion skulle man således undersøge om den anvendte teori svarer overens med datamaterialet; mens man ved deduktion skulle undersøge om datamaterialet svarer overens med teorien.

Endelig angiver abduktion også behandlingen af forholdet mellem empiri og teori. Nu er der bare kommet en vekselvirkning til: "at skabe forståelse sker i en dialektisk vekselvirkning mellem teori og empiri, hvor empirien og teorien hele tiden er i en gensidig dialog og udvikling." (s. 36)

Jeg mener *også*, at der er en sammenhæng mellem deduktion, induktion og abduktion, men på en noget anden måde. Efter min mening angår deduktion, induktion og abduktion forholdet mellem sag, regel og resultat. Ved deduktion er sagen og reglen kendte mens resultatet er ukendt (den som man skal slutte sig til). Sag: han er ældre. Regel: Når man bliver ældre er der sandsynlighed for svækket korttidshukommelse. Sluttet resultat: Vedkommende ældre har sandsynligvis en svækket korttidshukommelse. Ved induktion er reglen ukendt; men den laves ved at se på sammenhængen mellem alderdom og svækket korttidshukommelse. Ved abduktion er sagen ukendt, men den fremkommer ved, at man sammenholder reglen med resultatet. Vi slutter at vedkommende nok er ældre, når han har fået konstateret en svækket korttidshukommelse. Derfor veksles der hele tiden mellem de tre slutningsregler (sag, regel og resultat), når man analyserer sit datamateriale i projektet.

Når forfatterne skriver, at man skal sammenholde "teori og empiri", er det også vigtigt at få tydeliggjort hvilket teoriplan, man henviser til. VS-R påpeger, at teorierne både har et metaplan, hypoteseplan og et dataplan. På metaplanen formuleres teoriens filosofiske, metateoretiske og metodologiske overvejelser. Hypoteseplanen indeholder hypoteser, tolkninger af sammenhænge, begrebsæt og modeller. Det tredje plan, dataplanen, giver informationer om sammenhænge fra den undersøgte virkelighed. Det er på hypoteseplanen, at teoriens metaplan udfoldes i konkrete problemstillinger, der kan undersøges metodisk (Sonne-Ragans 2019: 64-67). Samtidig ses teori og empiri ikke som to i udgangspunktet uafhængige fænomener, der efterfølgende sammenholdes.

Ved empiriske undersøgelser er det teoriernes hypoteseplan og dataplan som direkte anvendes. Hvis man fx bruger Honneths' anerkendelsesteori i en undersøgelse af om og hvordan socialrådgiverne arbejder med anerkendelse ved forebyggelse af børnekriminalitet, så er der tale om, at man direkte undersøger de hypoteser og problemstillinger, som kan stilles ud fra teorien. Det er ikke teoriens filosofiske grundlag, som

man undersøger. Almindeligvis forbliver dette grundlag uantastet af en undersøgelse, som kan udføres i et bachelorprojekt. Det er altså de af teorierne genererede antagelser og hypoteser, som bliver undersøgt i trekanten mellem sag, regel og resultat. Derfor er det deduktive ofte fremtrædende, hvis man i projektet tager udgangspunkt i nogle teoretiske forestillinger om sammenhænge.

Sammenhængen mellem videnskabsteoretisk retning og forskning og praksis i sociale arbejde

For at fremme forståelsen af videnskabsteoriens betydning i projektarbejdet har man i bogen knyttet gennemgangen af de forskellige videnskabsteoretiske retninger til eksempler på forskning og praksis i socialt arbejde. De enkelte kapitler skal derfor ses som konkrete eksempler på de forskellige videnskabelige genrer (s. 14). Det må umiddelbart ses som et velkomment pædagogisk greb til fremme af forståelsen. Imidlertid bliver de konkrete forskningseksempler kun i ringe grad udfoldet, hvorfor grebet ikke rigtig lykkes. Jeg vil illustrere dette ved kapitlet om interaktionisme af Mie Engen (s. 115-129).

Kapitlet giver faktisk en meget god og læselig gennemgang af det interaktionistiske perspektiv. ME påpeger, at dets force ligger i at det er rettet mod sociale processer og relationer, når mennesker interagerer med hinanden i bestemte institutionelle og samfundsmæssige kontekster. Hvilket kan give en særlig spænding mellem de dér interaktioner, da der kan være forskellige "definitioner" eller opfattelser af, hvad der er den sociale virkelighed. Der er også nogle korte overvejelser om det overhovedet er meningsfuldt at kalde den interaktionistiske tilgang en videnskabsteori. Måske er den mere en særlig metodologisk tilgang til at lave empiriske undersøgelser (s. 138-139). Man kan med god grund argumentere for, at interaktionisme ikke er andet end hermeneutik, hvor vægten ikke kun ligger på de forskellige fortolkninger, men også på det handlingsmæssige. Man kunne også argumentere for, at perspektiver er en form for socialkonstruktivisme, idet den samlede sociale virkelighed ses som bestående af de forskellige sociale virkeligheder, som de interagerende skaber.

Der er åbenbart, at kapitlets fremstilling knytter an til en undersøgelse af omsorg, CARE, som ME deltager i. I kapitlet inddrages også citatpluk fra undersøgelsen, som meget fint illustrerer den interaktionistiske tilgang. Men spørgsmålet er, om denne illustration ikke også kunne være hentet fra mange andre steder end fra forfatterens egen forskning. Vi bliver ikke ført ind i den pågældende undersøgelse og de overvejelser, som førte frem til, at ME har valgt at benytte netop dette videnskabsteoretiske perspektiv i undersøgelsen af omsorg. Derfor bliver det ikke sandsynliggjort, at et bestemt emnevalg/problemformulering også kræver en bestemt videnskabsteoretisk tilgang.

I kapitlet om hermeneutik henviser MC til en undersøgelse af tillid i socialt arbejde med børn og unge. Her har han brugt et kritisk hermeneutisk perspektiv, som skal belyse barrierer for at tillid kan udfolde sig i det sociale arbejde. Han undersøger hjemmesider, laver interview om tillid og observation af praksis i to kommuner (s. 126). Det er alt sammen meget godt; men jeg mangler præcist at få forståelse af, hvad der gør dette til en særlig hermeneutiske forskningsproces. – Metodetriangulering er vel altid godt, uanset om man er kritisk hermeneutiker eller ej.

Socialkonstruktivismen præsenteres i to kapitler. Imidlertid synes formålet hermed at være, at det giver mulighed for at præsentere to forskellige sociologiske teorier, Bourdieus og Luhmanns. Jeg vil ikke bestride relevansen af de to teorier for forståelsen af det sociale arbejde; men fremstillingerne bliver meget mere til en præsentation af de to sociologiske teorier (plus en redegørelse for tendenser i beskæftigelsespolitikken), mens de videnskabsteoretiske problematikker træder i baggrunden.

Det sidste retning STS (Science Technology Studies), som præsenteres i bogen, viser ganske overbevisende, hvordan viden kan være indeholdt i den anvendte teknologi og hvordan en bestemt viden kan legitimeres gennem den anvendte teknologi; i dette tilfælde gennem brug af en lamineret trekant ved børneundersøgelsen. Imidlertid er det ret svært at se hvordan dette skulle være en præsentation af en videnskabsteoretisk retning.

Det er rigtigt fint, at man illustrerer gennemgangen af de forskellige videnskabsteoretiske retninger med egne og andres citatpluk og cases; men bestræbelserne på at binde gennemgangen af de forskellige videnskabsteoretiske retninger til egne forskningsarbejde lykkes ikke rigtigt, mens "illustrationerne" faktisk lykkes godt i kapitlet om positivisme, hvor de ikke stammer fra egen forskning. – Sammenbindingen af konkrete undersøgelser med en bestemt videnskabsteoretisk retning befordrer derimod en illusion om, at anvendelse af videnskabsteoretisk retning er bestemt af den valgte problemstilling. Herved negligeres, at

undersøgelserne i høj grad også er betinget af nogle mere grundlæggende ontologiske og epistemologiske antagelser hos undersøgeren. Fremstillingerne i bogen bliver meget mere præget af præstationer af forskellige sociologiske teorier.

Der er en tendens i at bidragene ikke klart skelner mellem videnskabsteoretiske forestillinger/retninger og så sociologiske teorier. En sociologisk teori indeholder nogle videnskabsteoretiske forestillinger, men er også meget mere. I stedet for at være en videnskabsteoretisk grundbog er der mere tale om en bog, som redegør for hvilke videnskabsteoretiske forestillinger, som nogle sociologiske teorier indeholder.

Ved skrivningen af bachelorprojekterne er det da også sådan, at de studerendes afsæt ikke er at ville behandle en bestemt videnskabsteoretisk retning; men de vælger at benytte bestemte sociologiske teorier ud fra den forudgående undervisning. Det videnskabsteoretiske bliver kun aktuelt, hvis den studerende motiveres til at reflektere om de videnskabsteoretiske forståelser (ontologi og epistemologi) som teorierne indeholder, og som vedkommende selv tænker i. Hvilken forestilling har de om forholdet mellem mennesker og samfundet. Mener de at samfundet ikke er andet end summen af selvstændige individer, at individerne er underlagt eksterne kræfter eller at der er en vekselvirkning mellem aktører og samfundsmæssige strukturer. Mener man, at viden skal gengive en ydre social virkelighed, er man epistemologisk realist. Mens man er epistemologisk konstruktivist, hvis man mener, at der kun findes de former for viden, som vi selv laver. Der er ikke en ydre social virkelighed, som man kan holde sin viden op imod. Sandhedskriteriet forbliver intersubjektivt.

Derfor mener jeg, at selve den videnskabsteoretiske undervisning faktisk ikke behøver at være særligt omfattende. Det spændende opstår; når de studerende motiveres til at undersøge de anvendte teories - og deres egne - ontologiske og epistemologiske forestillinger.

Litteratur:

Christiansen, M. m. fl. (red.) (2021) Videnskabsteori og socialt arbejde – en grundbog, Samfundslitteratur

Hammerlin, Y & Larsen, E. (2012) Menneskesyn i teorier om mennesket (2. udg.), Klim

Sonne-Ragans, V. (2019) Anvendt Videnskabsteori, Samfundslitteratur

Sonne-Ragans, V. (u.å) Sådan bruger du videnskabsteori, (<https://videnskab.dk/miljo-naturvidenskab/sadan-bruger-du-videnskabsteori>)

Socialt arbejde som akademisk disciplin

Kandidatuddannelsen i socialt arbejde, som i år har jubilæum, har gennem de sidste 30 år opbygget såvel uddannelse som forskningsmiljø i socialt arbejde.

Forskningsmiljøet omkring kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde (KSA) er karakteriseret ved et tæt samarbejde med det sociale arbejdes praksis, og en mission for KSA er fortsat at sikre, at der uddannes kandidater til samfundsfaglig kritisk refleksion over mål og værdier i samfundet, kvaliteten i det sociale arbejde og velfærdsstatens institutioners form og indhold. Undervisningen på uddannelserne varetages af undervisere fra aktive forskningsmiljøer, og der er en rigtig god sammenhæng mellem de aktive forskningsmiljøer og uddannelsens fagelementer.

Det sociale felt har blandt andet gennem KSA opnået at etablere forskning, som bygger på en akademisk og samtidig praksisnær viden, som dermed kan levere resultater, der omsættes i praksis. Den eftertragtede impact er således en del af både uddannelsen og forskningen, som fremadrettet skal sikre, at forskning og praksis spiller sammen i den nødvendige udvikling af socialt arbejde og moderne velfærd.

Open Access E-bog: <https://vbn.aau.dk/da/publications/socialt-arbejde-som-akademisk-disciplin>

[hent omslagsbilledet på dette link, som illu til artiklen]

FKSA

Foreningen til fremme af
kritisk socialt arbejde

FKSA – Øst inviterer til temamøde onsdag 21. september 2022 kl. 15.30 – 17.30

På Institut for Socialt Arbejde, Kronprinsesse Sofies Vej 35, Frederiksberg

og på Zoom <https://viadk.zoom.us/j/65009319389?pwd=MWl6Q3BpaFFkRXc5ajNuQjJaYzBiUT09> Password: 613214

Trænger vi til at forstå den socialfaglige analyse på en anden måde?

Oplæg til debat ved Lotte Andersen, Katrin Leicht Schnohr og Annemette Matthiessen - lektorer på KPs videreuddannelse, Social & Beskæftigelse

Socialfaglig analyses ses som en kernekompetence blandt socialrådgivere. I mange år har det dominerende professionsideal været en systematisk analyse med en opdeling i klart adskilte faser. En forskningsoversigt tyder imidlertid på at dette ideal er svært at leve op til arbejdspladserne. Vi vil lægge op til en diskussion af hvordan socialrådgivere kan arbejde analytisk i den aktuelle praksis.

Afsæt for oplægget er artikel i *Udenfor Nummer* <https://issuu.com/socialrdg/docs/43-udenfornummer>, forskningsoversigt <https://tidsskrift.dk/arbejdsrapirerkp/article/view/130546> og analyse af litteratur fra videreuddannelser <https://tidsskrift.dk/arbejdsrapirerkp/article/view/121017>

Alle er velkomne!

FORSA webinar og aktualitetsforedrag

Tirsdag den 4. oktober kl. 15.00-16.00

Iben Nørup: De oversete børn: Hvordan dobbelte standarder i det sociale arbejde påvirker hvilke udsatte børn, frontlinjemedarbejderne får øje på

En forudsætning for at forebyggende hjælp til et udsat barn kan sættes i gang er at frontlinjemedarbejderne får øje på barnet og reagerer på den adfærd barnet udviser.

I webinarret sættes fokus på, hvordan forældrenes sociale baggrund påvirker hvordan frontlinjemedarbejderne fortolker børns adfærd og får øje på potentielt bekymrende reaktioner hos barnet.

På baggrund af resultater fra et stort dansk forskningsprojekt diskuteres konsekvenser af, at børnenes reaktioner og forældrenes forældreevne vurderes efter forskellige standarder afhængig af forældrenes sociale baggrund.

Link: <https://viadk.zoom.us/j/69634904350?pwd=UUMyOHN4MkJKR3ZNUGF6MUhQZDI4dz09>

Iben Nørup er lektor ved Institut for sociologi og socialt arbejde, Aalborg Universitet
